МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«РОЗВИВАЛЬНА ДОШКА «БІЗІБОРД» ЯК ЗАСІБ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0123-з
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»
А. В. Смирнова

Керівник: доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, к. пед. н. _____ Н. В. Вахняк

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, доцент, к. пед. н. _____ А. Ф. Курінна

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

«____» _____20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Смирновій Анастасії Валеріївні

1. Тема роботи: «Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб сенсорного розвитку дітей раннього віку»
керівник роботи Вахняк Надія Вікторівна, доцент, кандидат педагогічних наук
затверджена наказом ЗНУ від «24» вересня 2024 р. № 1447-с

2. Строк подання студентом роботи: 02 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали педагогічної практики, курсових робіт

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити): розкрити сутність ключових понять «сенсорний розвиток», «сенсорне виховання», «Бізіборд»; охарактеризувати психолого-педагогічні особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку; проаналізувати «Бізіборд» як ігровий засіб для сенсорного розвитку дітей раннього віку; визначити сучасні підходи до розробки та використання дошки «Бізіборд» для сенсорного розвитку дітей раннього віку; з’ясувати інтеграцію дошки «Бізіборд» в освітній процес закладу дошкільної освіти; розробити методичні рекомендації для педагогів та батьків щодо використання дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей раннього віку.

5. Перелік графічного матеріалу: 1 таблиця, 7 рисунків.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали консультанта	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Вахняк Н. В.	02.11.2023 р.	02.11.2023 р.
Розділ 1	Вахняк Н. В.	06.12.2023 р.	06.12.2023 р.
Розділ 2	Вахняк Н. В	13.06.2024 р.	13.06.2024 р.
Висновки	Вахняк Н. В.	07.09.2024 р.	07.09.2024 р.
Додатки	Вахняк Н. В.	20.10.2024 р.	20.10.2024 р.

7. Дата видачі завдання: 02.03.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень-листопад	виконано
2	Написання вступу	листопад	виконано
3	Написання першого розділу	грудень-березень	виконано
4	Написання другого розділу	квітень-вересень	виконано
5	Написання висновків	вересень	виконано
6	Оформлення додатків	жовтень	виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	жовтень-листопад	виконано
8	Захист	грудень	

Студент _____ Смирнова А. В._
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Вахняк Н. В._____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Вахняк Н.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 60 с., 1 таблиця, 7 рисунків, 80 джерел, 2 додатка.

Мета дослідження: полягає в теоретичному обґрунтування та визначенні ефективності використання розвивальної дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Об’єкт дослідження: процес сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Предмет дослідження: використання розвивальної дошки «Бізіборд» як засобу стимулювання сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Методи дослідження: загальні методи наукового пізнання – діалектичний і логічний методи пізнання, аналіз і синтез, індукція й дедукція при визначенні сучасних підходів до розробки та використання дошки «Бізіборд» для сенсорного розвитку дітей раннього віку, розробці методичних рекомендацій для педагогів та батьків щодо використання дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей; методи теоретичного дослідження – аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури, нормативно-правових документів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження сутності ключових понять, інтеграції дошки в освітній процес ЗДО.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що охарактеризовано психолого-педагогічні особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку, визначено сучасні підходи до розробки та використання дошки «Бізіборд» в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні методичних рекомендацій для педагогів та батьків щодо використання дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Галузь використання: заклади дошкільної освіти, центри розвитку дитини, заклади вищої освіти.

ДОШКА «БІЗІБОРД», СЕНСОРНЕ ВИХОВАННЯ, СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК, ІГРОВИЙ ЗАСІБ, ДІТИ РАННЬОГО ВІКУ

SUMMARY

Smyrnova A. V. Developing «Bizibord» as a Means of Sensory Development of Young Age Children

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, conclusions, a list of used literature (80 items, 1 of foreign origin), 2 appendices on 4 pages.

The study revealed the problem of using the development board “Bisibord” as a means of sensory development of young children. Busyboard is a special play tool that helps young children develop sensory abilities, coordination, motor skills and other important skills through tactile sensations.

The purpose of the research: is to theoretically substantiate and determine the effectiveness of using the development board “Bisibord” as a means of sensory development of young children.

The research tasks:

1) on the basis of literature analysis, reveal the essence of the key concepts “sensory development”, “sensory education”, “Busyboard”;

2) characterize the psychological and pedagogical features of the sensory development of young children;

3) to determine modern approaches to the development and use of the “Busyboard” board for sensory development of young children;

4) find out the integration of the “Busyboard” board into the educational process of the preschool education institution;

5) to develop methodological recommendations for teachers and parents regarding the use of the “Busyboard” board as a means of sensory development of young children.

The research object of the qualifying work is the critical thinking development of primary schoolchildren.

The research subject: the use of the development board “Bisibord” as a means of stimulating the sensory development of young children.

The part 1 “Theoretical foundations of sensory development of young children” reveals the essence of the key concepts “sensory development”, “sensory education”, “Busyboard”; psychological and pedagogical features of sensory development of young children are characterized.

In part 2, “Busyboard” as a game tool for the sensory development of young children defines modern approaches to the development and use of the “Busyboard” board for the sensory development of young children; the integration of the “Busyboard” board into the educational process of the preschool education institution has been clarified; developed methodical recommendations for teachers and parents regarding the use of the “Busyboard” board as a means of sensory development of young children.

The obtained results can be used by teachers of preschool education institutions, education development centers and in the process of training future educators to work on the sensory development of young children.

Keywords: board “Busyboard”, sensory education, sensory development, game tool, children of early age.

ЗМІСТ

Вступ……... 8
Розділ 1. Теоретичні основи сенсорного розвитку дітей раннього віку……. 12
1.1. Сутність ключових понять «сенсорний розвиток», «сенсорне виховання», «Бізіборд» ……..... 12
1.2. Психолого-педагогічні особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку……..... 22
Розділ 2. «Бізіборд» як ігровий засіб для сенсорного розвитку дітей раннього віку …… 36
2.1. Сучасні підходи до розробки та використання дошки «Бізіборд» для сенсорного розвитку дітей раннього віку……. 36
2.2. Інтеграція дошки «Бізіборд» в освітній процес закладу дошкільної освіти..... 52
2.3. Методичні рекомендації для педагогів та батьків щодо використання дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей раннього віку……..... 59
Висновки…….. 65
Список використаних джерел……. 69
Додатки…… 78

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку педагогічної науки серед важливих завдань дошкільної освіти є сенсорно-пізнавальна компетентність дітей дошкільного віку. Сенсорно-пізнавальна компетентність забезпечує процес сприйняття дитиною навколишнього світу засобами сенсорної системи: зору, слуху, нюху, дотику, смаку. У Базовому компоненті дошкільної освіти (2021) в освітньому напрямі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» вказується на важливості сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної компетентності, яку необхідно починати формувати вже з раннього віку.

Ранній вік – це період інтенсивного формування основних сенсорних систем, які визначають подальшу адаптацію дитини до навколишнього світу, наявність пізнавальної діяльності, що накопичується і використовується в різних видах дитячої діяльності. Враховуючи психолого-педагогічні особливості дітей раннього віку, організм дитини найбільше сприйнятливий до базису логіко-математичних, дослідницьких знань.

Важливість сенсорного розвитку дітей раннього віку регламентована низкою нормативно-правових документів, що регулюють систему дошкільної освіти: Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про дошкільну освіту» (2016), Концепція розвитку дошкільної освіти в Україні (2016), Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020), Державний стандарт дошкільної освіти (2021), програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» (2022), базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (2019) та ін.

Зокрема, у Базовому компоненті дошкільної освіти (2021) зазначено, результатом сформованості на момент завершення дошкільної освіти сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної компетентності дошкільників є наявність пізнавальної мотивації, базису логіко-математичних, дослідницьких знань, набутих дитиною умінь та навичок (аналізу, порівняння, узагальнення,

здійснення самоконтролю тощо), і послуговується ними в різних видах діяльності [3].

Дослідження проблеми сенсорного розвитку дітей дошкільного віку вказують на глибокі корені досліджуваної проблеми, які висвітлено в доробках науковців античного світу: Аристотеля, Демокріта, Квінтіліана, Лукреція, Платона та ін. Вони розглядали сенсорне виховання не лише як значущу складову сприйняття навколишнього світу, а й як основу для розвитку розумових якостей. Їх підходи заклали фундамент для розвитку пізнання у філософії та педагогіці подальших досліджень у галузі сенсорного виховання.

Аналіз літератури свідчить, що на важливість сенсорного розвитку дітей раннього віку звертали увагу видатні педагоги минулого: Я.-А. Коменський, М. Монтессорі, Й. Песталлоці, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Фребель. У їхніх педагогічних системах сенсорний розвиток є основою для подальшого формування інтелекту, уяви, творчості та здатності дитини до навчання.

Проблему сенсорного виховання і розвитку дітей раннього віку висвітлено у доробках сучасних науковців (В. Ачкасова, Н. Грама, О. Дроботій, С. Жейнова, Л. Зайцева, Т. Ковальчук, Н. Костенко, А. Кошель, В. Кошель, М. Кривоніс, Г. Левченко, Т. Поніманська, О. Савченко, І. Ткаченко, С. Трикоз, С. Шевченко та ін.), які у своїх працях наголошують, що саме через активне використання органів чуття (зору, слуху, дотику, смаку та нюху) дитина отримує перші уявлення про навколишній світ, розвиває здатність до абстрактного мислення, пам’яті, уяви та уваги.

Особливу увагу науковців і практиків привертають новітні педагогічні підходи та методи, які сприяють оптимізації сенсорному розвитку дітей раннього. У сучасній педагогічній практиці використовуються різноманітні технології та засоби для стимуляції сенсорного сприймання у дітей раннього віку, що дозволяє не лише активізувати фізіологічні процеси, але й сприяти розвитку когнітивних, моторних і мовних здібностей. Сьогодні одним із інноваційних та ефективних засобів сенсорного розвитку дітей раннього віку вважається розвивальна дошка «Бізіборд», яка поєднує в собі велику кількість

різних елементів для стимуляції сенсорного сприймання, розвитку дрібної моторики, уваги та пізнавальних здібностей дітей.

Актуальність цієї проблеми, її важливість для педагогічної теорії й недостатній рівень розробленості щодо сучасної освітньої практики зумовили вибір теми дослідження: «Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб сенсорного розвитку дітей раннього віку».

Мета дослідження: полягає в теоретичному обґрунтування та визначенні ефективності використання розвивальної дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Завдання дослідження:

1) на основі аналізу літератури розкрити сутність ключових понять «сенсорний розвиток», «сенсорне виховання», «Бізіборд»;

2) охарактеризувати психолого-педагогічні особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку;

3) визначити сучасні підходи до розробки та використання дошки «Бізіборд» для сенсорного розвитку дітей раннього віку;

4) з’ясувати інтеграцію дошки «Бізіборд» в освітній процес закладу дошкільної освіти;

5) розробити методичні рекомендації для педагогів та батьків щодо використання дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Об’єкт дослідження: процес сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Предмет дослідження: використання розвивальної дошки «Бізіборд» як засобу стимулювання сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Для розв’язання поставлених завдань було застосовано наступні методи дослідження:

– загальні методи наукового пізнання: діалектичний і логічний методи пізнання, аналіз і синтез, індукція й дедукція при визначенні сучасних підходів до розробки та використання дошки «Бізіборд» для сенсорного розвитку дітей

раннього віку, розробці методичних рекомендацій для педагогів та батьків щодо використання дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей;

– методи теоретичного дослідження: педагогічний аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури, нормативно-правових документів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження сутності ключових понять, інтеграції дошки в освітній процес закладу дошкільної освіти.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що охарактеризовано психолого-педагогічні особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку, визначено сучасні підходи до розробки та використання дошки «Бізіборд» в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні методичних рекомендацій для педагогів та батьків щодо використання дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Отримані результати можуть бути використані педагогами закладів дошкільної освіти, центрами розвитку освіти та в процесі підготовки майбутніх вихователів до роботи над сенсорним розвитком дітей раннього віку.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ

1.1. Сутність ключових понять «сенсорний розвиток», «сенсорне виховання», «Бізіборд»

Огляд теоретичних джерел щодо визначення понять «сенсорний розвиток» та «сенсорне виховання», дозволив зробити певні висновки, що означені дефініції розмежовуються між собою, хоч і вивчаються паралельно. Розглянемо підходи науковців до сутності досліджуваних понять.

Сенсорне виховання, як важлива складова розвитку дитини бере початок ще з античного світу. Філософи і педагоги досліджували значимість розвитку чуттєвого сприйняття для пізнання навколишнього світу та формування особистості. За педагогічною концепцією Аристотеля, Демокріта, Квінтіліана, Лукреція, Платона сенсорний розвиток тісно пов’язаний із пізнавальним і моральним розвитком, а сенсорне виховання було визнано важливим етапом у розвитку інтелектуальних, емоційних і фізичних здібностей дитини-дошкільника.

Значний внесок у вивчення природи пізнання, зробив Аристотель, підкреслюючи важливість сенсорного сприймання. Згідно з його теорією, через відчуття дитина формує перші уявлення, тобто сенсорні образи, які поступово переходять у розумові судження. Для філософа чуттєве пізнання було першим етапом у цьому процесі, яке допомагало дитині сприймати реальність і формувати основу для розумової діяльності. Аристотель поділяв сенсорні функції на п’ять основних органів чуттів: зір, слух, смак, дотик і нюх, вважаючи їх механізмами, через які дитина взаємодіє з навколишнім світом. На його думку, сенсорний розвиток дітей – це процес взаємодії з навколишнім світом через

чуття, який є основою для подальшого інтелектуального розвитку і формування знань про реальність.

Римський педагог Квінтіліан у своїх працях також звертав увагу на важливість сенсорного досвіду, пропонував практичні методи для розвитку сенсорних навичок у навчальному процесі, використання різноманітних стимулів в процесі навчання ораторському мистецтву. Зокрема, викликають зацікавленість кілька аспектів його підходу, які можна співвіднести з поняттями «сенсорний розвиток» і «сенсорне виховання»: роль чуттєвих вражень у навчанні; значення спостереження для розвитку мовних і риторичних навичок; моральне виховання через чуттєві враження; роль слуху та зору у розвитку оратора; гармонійний розвиток усіх здібностей. Для Квінтіліана сенсорний досвід є важливим не тільки для розуміння навколишнього світу, але й для того, щоб мати можливість ефективно виражати свої думки. Його підходи до навчання та виховання можна інтерпретувати як підтримку ідеї, що розвиток чуттєвих здібностей (слуху, зору, дотику тощо) має бути невід'ємною частиною освітнього процесу.

За філософією Лукреція, всі знання походять від чуттєвого досвіду. Він вірив, що органи чуттів (зір, слух, смак, дотик і нюх) є основними інструментами, через які дитина пізнає світ. На його думку, сенсорне сприйняття займає центральне місце в процесі пізнання, все, що дитина знає про світ, вона отримує через свої органи чуттів. Отже, розвиток чуттєвих здібностей важливий для набуття знань дитини про природу та навколишній світ.

У своїх філософських працях Платон торкається питання сенсорного виховання і сенсорного розвитку. Він вважав, що сенсорне виховання має бути частиною більш комплексного і морального процесу, який сприяє розвитку маленької особистості. За його концепцією, музика і поезія мають величезне значення для сенсорного виховання дітей, адже вони здатні формувати емоційну чутливість і моральне розуміння.

Проблеми сенсорного пізнання торкалися і інші античні мислителі такі, як: Сократ і Демокріт. Сократ підкреслював значимість раціонального пізнання,

зазначав, що сенсорний досвід є неодмінним етапом на шляху до більш глибоких роздумів дитини. З точки зору Демокріта, чуттєве сприймання допомагає дитині розкрити різні аспекти реальності, однак, необхідно прагнути до раціонального осмислення отриманих вражень [80].

Вищезазначені підходи античних дослідників заклали основи для розвитку сучасної педагогіки та психології. Усі вони погоджувалися з тим, що для розвитку дитини та її освіти важливим є виховання здатності правильно сприймати оточуючий світ через органи чуттів.

Цікаві ідеї спостерігаємо і в працях класиків педагогіки Я. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталлоці, Ф. Фребеля щодо сенсорного розвитку дітей дошкільного віку.

Так, у своїй педагогічній системі Я. Коменський був одним з перших педагогів, хто підкреслював важливість сенсорного розвитку для інтелектуального і морального становлення дитини, акцентував увагу на тому, що сенсорне виховання повинно бути основою освітнього процесу. За його концепцією, діти повинні навчатися через активне спостереження та дослідження навколишнього світу. Зокрема, у книзі «Велика дидактика», він наголошував на важливості активного, всебічного навчання, що включає сенсорний розвиток дітей, розглядав органи чуттів як основні канали, через які дитина отримує знання про навколишній світ. На думку педагога, доцільно навчити дитину не тільки читати чи слухати про різні явища, а й щоб самі вони мали змогу бачити, чути, торкатися і відчувати. Це дозволяє їм створювати правильні і чіткі уявлення про навколишній світ, оскільки, органи чуттів дають дитині точні враження. Погляди Я. Коменського на сенсорне виховання передбачали активну взаємодію дитини з навколишнім світом, використання матеріальних об’єктів і досвіду, розвиток усіх органів чуттів (зір, слух, смак, дотик і нюх) через різноманітні форми навчання, включаючи музику, мистецтво і природу [15; 42; 44].

Французький педагог, філософ Ж.-Ж. Руссо велику увагу приділяв сенсорному розвитку та сенсорному вихованню дітей, що стало основою його

педагогічної філософії. Сенсорний розвиток для нього був важливим етапом у формуванні загального пізнання світу. На його думку, чуттєве сприйняття є початковою основою для пізнання і подальшого осмислення більш абстрактних понять. У своїх працях Ж.-Ж. Руссо підкреслював, що дитина спочатку пізнає світ через свої органи чуттів (зір, слух, дотик, смак і нюх). Він вважав, що це важливий етап у навчанні, оскільки дитина повинна безпосередньо взаємодіяти з об'єктами навколишнього світу, щоб розвинути здатність до пізнання та мислення. Важливість сенсорного досвіду полягає в тому, що дитина через органи чуттів збирає факти, які допомагають їй формувати уявлення про навколишню реальність. За його концепцією сенсорне виховання має бути пов'язане з практичними заняттями та діяльністю, яка залучає органи чуттів. Це означає, що дитина повинна не тільки отримувати знання через спостереження, але й активно взаємодіяти з навколишнім світом, розвиваючи свої органи чуттів через реальний досвід. Він доводить, що сенсорне виховання є не лише підготовкою до інтелектуального розвитку, а й шляхом до формування гармонійної особистості, що пізнає світ через безпосередній досвід.

Й. Песталоцці розглядав сенсорний розвиток як основу для розвитку інтелекту. Його підхід до навчання був орієнтований на практичний досвід і взаємодію з навколишнім світом, він вважав, що навчання через чуттєве сприйняття є основою для всебічного розвитку особистості. Педагог стверджував, що діти повинні активно долучатися до процесу пізнання через усі свої органи чуття (зір, слух, дотик, смак, нюх). У своїх дослідженнях вчений наполягав на важливості сенсорного виховання, оскільки це дозволяє дітям не тільки отримувати знання про навколишній світ, а й розвивати свої вміння і здібності, розуміння і емоції [15; 42; 44].

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, сенсорний розвиток і сенсорне виховання за Й. Песталоцці є фундаментом для формування цілісної особистості, яка здатна вільно орієнтуватися в світі і зростати не лише інтелектуально, але й емоційно та морально.

Засновник системи дошкільного виховання, Ф. Фребель також надавав великого значення сенсорному розвитку в процесі навчання дітей. Його підхід був тісно пов’язаний з ідеєю, що розвиток дітей має бути організованим через активну взаємодію з навколишнім світом, і важливу роль в цьому процесі відіграє саме сенсорне виховання. Сенсорне виховання, на його думку, є невід’ємною частиною виховання, оскільки діти через свої органи чуття здобувають перші уявлення про навколишній світ. Ф. Фребель надавав особливу увагу тому, як діти можуть через свої відчуття (зір, слух, дотик) сприймати та осмислювати навколишні предмети і явища. Він створив систему навчальних ігор «Фребелівські дарунки» (включали геометричні фігури, кубики, блоки та інші предмети), що дозволяють дітям розвивати свої органи чуття через маніпулювання спеціальними іграшками. Це дозволяє їм не тільки пізнавати форму, колір, розмір, текстуру, але й розвивати логічне мислення та творчі здібності. Для Ф. Фребеля сенсорний розвиток був тісно пов’язаний з розвитком інтелекту. Він стверджував, що через чуттєвий досвід діти не лише сприймають навколишнє середовище, але й здобувають абстрактні знання, здатність до аналізу і синтезу, що є важливими для подальшого навчання.

З позиції Ф. Фребеля «сенсорний розвиток» – розвиток відчуттів і сприймань, формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їх форму, колір, розмір, положення у просторі тощо [59].

У своїх дослідженнях Ф. Фребель вбачав сенсорне виховання не тільки в розвитку фізичних відчуттів, а й як засіб для розвитку когнітивних, творчих і емоційних здібностей дітей, що робить його підхід до освіти всеохоплюючим та гармонійним.

Нам імпонує думка науковців минулого, що для ефективного навчання важливо, щоб дитина отримувала безпосередній досвід через свої органи чуття, так як це дозволяє краще зрозуміти навколишній світ і закладає основу для подальшого розвитку.

Значно розвинула концепцію сенсорного виховання італійський педагог М. Монтессорі, роблячи його одним із основних елементів своєї методики. Її

підхід ґрунтувався на важливості для розвитку дитини надавати можливість активного пізнання навколишнього світу через сенсорний досвід. Дослідниця вважала, що органи чуття є «вікнами», через які дитина вивчає світ, і що через ці вікна вона здобуває важливі знання. Відповідно до цього, М. Монтессорі створила цілу серію спеціальних дидактичних матеріалів, призначених для стимулювання сенсорного розвитку дітей (різноманітні кольорові піраміди, текстури, матеріали з різними запахами, звуками, вагами тощо). Означені матеріали допомагають дітям вчитися розрізняти кольори, форми, розміри, температури, текстури, звуки, розвивати свою здатність до абстрактного мислення та порівняння. Вона вважала, що всі важливі знання та навички діти повинні отримувати через безпосередній сенсорний досвід, а не просто через пояснення або слухання. На її думку, діти краще засвоюють матеріал, коли можуть на практиці маніпулювати об'єктами, відчувати їх, досліджувати [5].

Запропонований М. Монтессорі дидактичний матеріал зорієнтований на розвиток окремих сфер відчуттів, вироблення уміння слухати тишу і звуки, розрізняти кольори, форму, вагу тощо. Він зосереджує дитячу увагу на певній ізольованій властивості предмета (об'ємі – циліндри, куби і призми; довжині – поділені на дециметри палиці; кольорах – шматочки шовку; шумах – циліндричні коробочки з різним змістом тощо). Цей матеріал не лише розвиває органи чуття дитини, а й спонукає до розумової дії, вчить розрізняти, впорядковувати враження, забезпечує дитині змогу повторити посильні для її віку вправи. Такі сенсорні вправи та матеріали дозволяють дітям працювати відповідно до їхніх інтересів та рівня розвитку [6].

У своїх напрацюваннях щодо сенсорного розвитку дітей дошкільного віку, дослідниця вперше запропонувала в дошкільну педагогіку такий термін як «сенсорна культура». Трактуючи думку вченої, «сенсорна культура» – це комплекс умінь і знань, які дитина здобуває через розвиток своїх органів чуття. Вона вважала, що сенсорна культура є основою для більш глибокого пізнання навколишнього світу і важливою частиною загального розвитку дитини [6].

Систему сенсорного виховання М. Монтессорі високо оцінювала С. Русова, яка також вважала розвиток органів чуття першим кроком до самостійної свідомості дитини. Вона однією з перших в Україні звернула увагу на важливість сенсорного розвитку у навчанні дітей дошкільного віку. С. Русова зазначає, що сенсорне виховання є ключовим аспектом всебічного розвитку особистості, яке сприяє не лише пізнанню навколишнього світу, а й розвитку інтелектуальних, емоційних і соціальних навичок дитини.

Педагогиня підкреслювала значимість організації навчання через чуттєвий досвід. Вона вважала, що діти повинні не лише слухати й отримувати інформацію через слова, а й активно сприймати світ через свої органи чуття (зір, слух, дотик, нюх, смак). На її думку, це дозволяє дошкільникам на практиці краще осмислювати навколишнє середовище, глибше розуміти природу і предмети, з якими вони стикаються. З позиції С. Русової, природа є чудовим джерелом сенсорних вражень, які стимулюють розвиток дітей.

С. Русова зазначає, у роботі з дітьми важливо не тільки розвивати сенсорні враження, а й організовувати навчання через практичні заняття, де діти могли б працювати з різними матеріалами, маніпулювати ними, порівнювати різні предмети. Це допомагає дітям краще розуміти властивості об’єктів, відчувати їх через дотик, слух, зір, що значно розширює їхній досвід. В той же час, С. Русова ставила сенсорне виховання в основу формування здорової, всебічно розвинутої особистості. Сенсорне виховання, за її уявленнями, не обмежується лише розвитком фізичних відчуттів, а має на меті допомогти дітям краще розуміти світ і себе через глибше сприйняття та осмислення навколишнього середовища. Згідно з ідеями С. Русової, сенсорне виховання – це процес розвитку чуттєвих здатностей дитини, який є основою для подальшого інтелектуального, морального та емоційного розвитку [15; 36; 78].

Теоретичне обґрунтування педагогічних основ сенсорного виховання дітей дошкільного віку знаходимо і у В. Сухомлинського. Видатний український педагог вважав, що сенсорне виховання є одним із ключових аспектів у розвитку пізнавальних здібностей дитини, її емоційної сфери, а також у процесі

морального та естетичного виховання. На думку В. Сухомлинського, саме через органи чуття (зір, слух, дотик, смак, нюх) дитина розуміє реалії навколишнього середовища, сприймає та осмислює його. Як і багато інших педагогів, В. Сухомлинський зауважував, що кожна дитина розвивається за своїм власним темпом, тому в процесі сенсорного виховання важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, давати їй можливість для самовираження і самопізнання через активну діяльність в соціумі. Для педагога природа була важливим інструментом сенсорного розвитку, «живою школою», в якій можна було навчити дитину спостерігати, слухати звуки, відчувати запахи природи, порівнювати форми та кольори. У своїй роботі він наполягав на необхідності організовувати виховний процес так, щоб діти мали змогу активно взаємодіяти з природним середовищем.

Згідно з науковими уявленнями В. Сухомлинського, сенсорне виховання є основою для формування не тільки інтелектуальних і пізнавальних здібностей, а й емоційної, моральної та естетичної сфери дитини [78]. Звідси можна зробити висновок, сенсорний розвиток є важливим етапом у всебічному становленні особистості, тому він вважав, що педагоги повинні створювати всі необхідні умови для активного, чуттєвого пізнання світу дітьми.

З огляду на це, зазначимо, що сенсорний розвиток є унікальним, захоплюючим процесом формування та вдосконалення у дитини здатності сприймати, розрізняти і осмислювати сенсорні (чуттєві) подразники, які можна знайти в навколишньому середовищі. Цей процес включає розвиток усіх органів чуття: зору, слуху, дотику, смаку, нюху, а також внутрішніх відчуттів дитини.

У словнику-довіднику «Дошкільна освіта», термін «сенсорне виховання» визначено як процес ознайомлення дитини із сенсорною культурою людства, що має на меті розвиток відчуттів, сприйняття та уявлень про зовнішні властивості предметів. Сенсорні процеси перебувають на першому ступені пізнання, тому сенсорне виховання часто виступає опорною ланкою розумового виховання … [23, С. 41–42].

У педагогічному словнику С. Гончаренка поняття «сенсорне виховання» трактується як частина розумового й фізичного виховання дитини, спрямованого на розвиток діяльності її органів відчуття і сприймання [12, с. 301].

З точки зору сучасної дослідниці Т. Козак, сенсорний розвиток – це процес, під час якого інформація, що надходить до організму, організовується таким чином, щоб її можна було використовувати в цільових діях [32, с. 54]. Відповідно до наукових уявлень Д. Горяшиної, Т. Козак, сенсорний розвиток дитини – це розвиток її відчуттів і сприймань, формування уявлень про зовнішні властивості предметів: форму, колір, положення у просторі тощо. Визначені для кожного віку завдання сенсорного розвитку, відповідають рівню розвитку сприймання дитини і в той же час сприяють переходу до вищих рівнів розвитку [32].

Нам імпонує думка науковців З. Дорошенко, К. Крутій, які у своїх напрацюваннях підкреслюють, що сенсорний розвиток у дошкільному віці є підґрунтям розумового розвитку, а розумові здібності починають формуватися рано й не самі по собі, а в тісному взаємозв’язку з діяльністю, в тому числі й загальною руховою та практичною. Такий початок для розвитку мислення дає рука. Саме коли дитина торкається до предмета, то м’язи та шкіра рук в цей час «вчать» очі та мозок бачити, відчувати, розрізняти, запам’ятовувати [22, с. 144].

Зокрема, у дослідженнях Г. Молодецької «сенсорний розвиток» окреслюється як розвиток сприймань дитини та формування її уявлень про зовнішні якості предметів, це особливий досвід, який включає оволодіння системою відповідних еталонів [50].

В. Кошель вважає, що сенсорне виховання – це педагогічний вплив, що спрямований на розвиток і вдосконалення сприйняття органів чуттів [36]. На думку С. Трикоз, – це важлива ланка в розвитку пізнавальної діяльності дитини [72]. Саме сенсорне виховання ґрунтується на розвитку сприйняття, відчуттів та уявлень про об’єкти й явища оточуючого світу.

Низка вітчизняних науковців (О. Дроботій, А. Кошель, М. Кривоніс, І. Петрова, Т. Поніманська) у своїх роботах зазначають, що сенсорне виховання – це цілеспрямований педагогічний процес, за допомогою якого розвиваються

відчуття і сприймання, формується уявлення про навколишній світ, формується та накопичується сенсорний досвід дитини [24; 36; 59; 60].

На думку Н. Грами, сенсорний розвиток є процесом засвоєння соціального досвіду, оволодіння системою відповідних еталонів. Сенсорний розвиток дитини – це розвиток її відчуттів і сприймання, утворення уявлень про властивості предметів (форму, колір, розмір, положення у просторі тощо) [15]. Чим вищий сенсорний розвиток дитини, тим більше фактів і явищ потрапляє у сферу її сприймання.

Отже, поняттям «сенсорний розвиток» науковці позначають психофізіологічний процес, що відбувається у процесі послідовного накопичення інформації про якості й властивості предметів, явищ природи та відношень між ними. Виходячи із досліджень педагогів та психологів можемо зробити висновок, що сенсорний розвиток необхідний для контролю над будь-якою практичною діяльністю дитини. Його значення залишається незмінним при вступі дітей до школи та має важливу роль в дорослому віці, ґрунтується на функціях аналітичних систем, які забезпечують багатовимірні відносини зі світом, сприяють важливій соціальній та культурній діяльності людини.

У контексті дослідження розглянемо сутність поняття «Бізіборд». Розвивальна дошка «Бізіборд» є дієвим інструментом для стимулювання сенсорно-моторного розвитку дітей раннього віку, що сприяє їхньому загальному розвитку у цьому критичному періоді життя [77, с. 224]. Ідею створення дошки «Бізіборд» подано італійським педагогом М. Монтессорі.

О. Вегеш та В. Іванова зауважують, «Бізіборд» – це розвивальна дошка, що містить багато різноманітних кнопочок, замочків, прищіпок та інших предметів, які розвивають мовлення, уяву, увагу та мислення. Дошка «Бізіборд» допомагає малюкові познайомитися із зовнішнім світом через предмети, які його цікавлять, крім іншого розвиваючи дрібну моторику [27, с. 76].

Слід відмітити, що дошка «Бізіборд» не має чіткого наукового визначення, вона є популярним інструментом у розвитку дітей дошкільного віку.

Концепція «Бізібордів» розвивається переважно в рамках ідей сенсорного

виховання. М. Монтессорі та Ф. Фребель у своїх працях наголошували саме на важливості використання матеріалів і предметів для розвитку чуттєвих сприйнятть у дітей раннього дошкільного віку через їхню активну взаємодію з навколишнім середовищем.

Як показує практика, дошка «Бізіборд» знайшла своє місце в сучасній педагогіці в контексті розвитку дрібної моторики, пізнавальних навичок і сенсорного розвитку. Сьогодні дошки «Бізіборд» є популярним інструментом серед сучасних педагогів. Їх використання вказує на значимість педагогічних ідей науковців минулого і сьогодення, зокрема, під час виконання змісту та завдань освітнього напряму «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» БКДО (2021).

1.2. Психолого-педагогічні особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку

Сьогодні проблема сенсорного виховання дітей раннього періоду належить до найбільш дискусійних проблем, так як сам вік є особливим і унікальним, і в той же час фундаментальним у становленні маленької особистості. Дитина з раннього віку починає пізнавати навколишнє середовище, отримувати різноманітну інформацію про соціальний та предметний світ. Провідною діяльністю у даний період є предметно-маніпулятивна. На цьому етапі дитина перетворюється на дослідника, вона цікавиться будь-чим і тягнеться рукою, щоб спробувати використати предмети, що її оточують.

На кожному етапі дошкільного дитинства завдання і зміст сенсорного виховання конкретизують його загальну мету. Останні наукові дані свідчать про можливості формування у дітей протягом перших років життя диференціювання предметів різних форм, розмірів, кольорів та їх відтінків. Починаючи з семи тижнів, дитина стежить за предметами, що переміщуються, розрізняє кольори. Тримісячні діти розрізняють об’ємні форми (прямокутна призма, куб, куля та

ін.). Тому сенсорне виховання слід починати якомога раніше, щоб використати природні можливості дитини.

Відзначимо, у психолого-педагогічних працях процес сенсорного виховання у дошкільному віці поділяють на такі етапи:

1. Підготовчий етап (перші три роки життя). На першому році життя головний зміст сенсорного виховання полягає у забезпеченні дитині різноманітних зовнішніх вражень. З розвитком хапальних рухів слід допомогти пристосувати їх до форми, розмірів і місцезнаходження предмета. Поступово для дитини ці якості набувають певного значення (маленьке береться однією рукою, велике – двома). На другому і третьому роках життя дитину необхідно ознайомити з властивостями предметів: формами, кольорами, розмірами та ін. Дії з предметами слід організовувати так, щоб для досягнення результату доводилося зіставляти предмети за формою, розміром, установлювати їх схожість або відмінність. Виконуючи продуктивні дії, дитина на 3-му році життя вже знає, що форма, розмір, колір – постійні ознаки предметів та як користуватися цими предметами;

2. Систематичне засвоєння дитиною сенсорної культури. Після трьох років слід переходити до систематичного ознайомлення із сенсорними еталонами та способами їх використання. У сприйманні кольору сенсорними еталонами є хроматичні (забарвлені) кольори спектра (червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий) та ахроматичні (білий, чорний). Спочатку слід формувати уявлення про білий і чорний, далі про хроматичні кольори (із блакитним знайомлять трохи пізніше). Діти повинні засвоїти також і відтінки кольорів [1; 36; 42; 78].

Дитина у 3 роки має оволодіти наступними практичними здобутками: вміти групувати предмети за формою, величиною, кольором (обираючи з 4–х варіантів); співвідносити різнорідні предмети за формою, величиною, кольором, фактурою (обираючи з 4–х варіантів); впізнавати у розмаїтті кольорових плям явища або предмети, що мають характерну ознаку за кольором (трава, сніг); впізнавати у плямах різної величини кішку і кошеня, ведмедя і ведмежа;

визначати різноманітні предмети за їх характерними сенсорними ознаками (море, ліс, сонце, вогонь); активно використовувати слова-предмети – назви для позначення форми (м'яч, цеглина, куля, помідор); активно використовувати слова-ознаки – назви для позначення кольору (апельсин, трава, огірок, сонечко).

За Т. Поніманською, до головних завдань сенсорного виховання належать: формування у дітей системи перцептивних дій; формування системи сенсорних еталонів; розвиток уміння самостійно використовувати сенсорні еталони у власній діяльності [60].

У науковій літературі проблеми сенсорного розвитку досліджували М. Монтессорі, С. Русова, В. Сухомлинський та ін. Педагогічні аспекти сенсорного розвитку дітей розкрито у працях А. Кошель, В. Кошель, Т. Поніманської та ін. На важливості сенсорного розвитку як обов'язкового компоненту розвитку дитини дошкільного віку наголошували Л. Артемова, А. Богуш, А. Бондаренко, Л. Васильєва. Реалії сьогодення внесли корективи у розвиток дітей, зокрема, особливості сенсорного виховання дітей раннього віку в умовах війни в Україні стали предметом дослідження Г. Горшкової, Н. Грами, А. Турубарової.

Зазначимо, що під час ігрових вправ і ситуацій, створених дорослим діти поступово розвивають навички групування та класифікації, розуміють зв'язки та залежності між предметами за величиною, формою, кольором і розташуванням у просторі. Таки чином, сенсорний розвиток тісно пов'язаний з різноманітними видами діяльності, в які включається дитина. Тож, розглянемо головні аспекти кожної з них.

Зір у новонароджених розвивається поступово. Спочатку вони можуть бачити тільки на відстані 20–30 см, як наприклад, відстань до материнського обличчя під час годування. У віці 3 місяців зір стає чіткішим, діти вже фіксують об'єкти, стежать за ними і сприймають кольори. Після 6 місяців малеча здатна конкретно фокусувати свій зір на великих відстанях, що дає їй змогу краще орієнтуватися у навколишньому середовищі [15].

Слухова діяльність у дітей розвивається ще з перших днів життя. Хоч опісля народження слухова чутливість ще не зовсім розвинена, проте до кінця першого року життя дитина вже добре реагує на звуки й може розрізняти голоси і звуки. Особливо важливою є розвиток здатності до сприймання мови, що починається з реакції на голос матері та як наслідок веде до формування мовленнєвих навичок.

Важливим сенсорним каналом є дотик, через який дитина отримує інформацію про світ. Завдяки цьому органу чуття дитина відчуває комфорт, безпеку і любов. У ранньому віці також розвивається тактильна чутливість на різних ділянках тіла, що допомагає дитині пізнавати предмети через дотик [78].

Останній з органів чуття виокремимо смакові рецептори та нюх, що починають функціонувати вже на перших місяцях життя. Малеча може відрізняти солодке від гіркого, що допомагає їм обирати їжу, яка їм до вподоби. Діти можуть розпізнавати запахи, зокрема, запах їжі.

Як результат, формується інтеграція різних сенсорних систем, коли дитина починає поєднувати інформацію з різних органів чуття для більш повного пізнання світу, що дозволяє їй реагувати на навколишнє середовище більш диференційовано і комплексно, допомагаючи формувати базові навички орієнтації, спілкування та пізнання.

Таким чином, можемо зробити висновок, сенсорний розвиток є ключовим для загального розвитку дитини. Взаємодія між органами чуття та їхнє вдосконалення у ранньому віці забезпечують основу для формування моторних, когнітивних та соціальних навичок у майбутньому. Тож, відзначимо, сенсорні системи дітей раннього віку інтенсивно розвиваються, що, в свою чергу, вимагає спеціального підходу в педагогіці.

Безпосередньо, існує залежність сенсорного розвитку від активної взаємодії з навколишнім середовищем та її руховою активністю. Від того, як дитина маніпулює предметами, розвивається її здатність до тактильного сприйняття. Як вже відмічалося нами раніше тактильний розвиток – дотики до різних поверхонь і матеріалів сприяють розвитку дрібної моторики та

формуванню уявлень про властивості предметів (шорсткість, температура, м’якість). Також на ранньому етапі розвитку діти досить емоційно реагують на сенсорні відчуття. Вони можуть проявляти радість від нових відчуттів або, навпаки, страх чи неспокій від нових або незнайомих сенсорних подразників. Правильне сприйняття дитячих емоцій допомагає адаптувати їх до нових умов і стимулів, а також створювати сприятливе середовище для розвитку.

Сенсорний розвиток дітей раннього віку також тісно пов’язаний з розвитком моторики. Наприклад, здатність рухатися, маніпулювати предметами або рухати пальцями допомагає дитині вдосконалювати тактильні відчуття. Саме у цьому віці відбувається розвиток координації між різними сенсорними системами (сенсорна інтеграція), що дозволяє дитині краще орієнтуватися у просторі, виконувати прості завдання, такі як піднімання голови, сидіння, повзання.

Важливе значення у сенсорному розвитку дітей раннього віку мають навчальні ігри та вправи, які стимулюють сенсорний розвиток. Це можуть бути ігри з різними текстурами, предметами, що видають звуки, музичні іграшки, заняття з кольорами та формами. Педагоги і батьки мають активно включатися в ігри, пропонуючи дитині можливість пізнавати нові сенсорні відчуття, що, у свою чергу, сприяє розвитку пізнавальних і мовленнєвих здібностей.

Хоча вважаємо за потрібне відмітити, що кожна дитина розвивається за індивідуальним темпом, і це стосується також сенсорного розвитку. Деякі діти можуть почати розпізнавати сенсорні стимули швидше, а інші – трохи пізніше, і це не є відхиленням. Проте дуже важливо звертати увагу на індивідуальні відмінності й вчасно виявити можливість порушень розвитку сенсорних систем (наприклад, проблем із зором чи слухом), що дозволяє своєчасно коригувати ці процеси. Тож головну роль у стимулюванні сенсорного розвитку дитини виконують дорослі. Вони мають створювати для дітей сприятливе середовище, яке буде багатим на різноманітні сенсорні стимули. Це можуть бути прості педагогічні засоби, такі як: читання книг, спільні ігри, спостереження за

навколишнім середовищем. Вони допомагають дитині краще сприймати і осмислювати нові відчуття.

У науковій літературі багато досліджень присвячено сенсорному розвитку дітей раннього віку. Зокрема, зарубіжні педагоги відзначають, що розвиток уявлень про довкілля залежить від роботи органів чуття. М. Монтессорі вважала, що самостійна діяльність і організоване середовище виступають важливими компонентами сенсорного розвитку дитини. Адже, саме самостійна діяльність дає можливість дітям реалізувати свої можливості. У своїх працях С. Русова стверджувала, що формування знань у дітей залежить від розвитку їх органів чуття, оскільки, вони є фундаментом для розвитку допитливості, спостережливості і активності, сприяють розвитку уявлень про характеристики предметів. С. Русова зауважувала, що «тільки здорові, добре розвинені почуття дають провідні відчуття, з яких складаються і правдиві сприймання, а з них правдиві уявлення» [5; 42].

Психолого-педагогічні особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку є об’єктом досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Їхні праці охоплюють багато аспектів, включаючи розвиток органів чуття, взаємодію між ними та вплив навколишнього середовища на сенсорний розвиток. Наприклад, швейцарський психолог, Ж. Піаже розглядав сенсорний розвиток як важливу частину пізнавального розвитку дитини. Він зазначав, що на ранніх етапах розвитку дитина активно пізнає світ через свої органи чуття, і цей процес є основою для розвитку інтелектуальних функцій. У цьому контексті неабияке значення має його концепція «сенсомоторної стадії розвитку», яку він вперше ввів у науково-педагогічний оббіг, на якій діти активно взаємодіють з навколишнім середовищем через слух, зір та дотик, що дозволяє їм будувати уявлення про предмети та події [36].

Американський психолог Е. Еріксон вважав, що розвиток органів чуття у дітей має ключове значення у формуванні довіри до світу. У своїй теорії психологічних стадій він підкреслював, що сенсорні досвіди допомагають формувати основні емоційні реакції, зокрема, на першій стадії розвитку

«довіра – недовіра». Е. Еріксон вважав що якість сенсорного досвіду в ранньому віці визначає подальшу здатність дитини адаптуватися до навколишнього середовища [42].

Його послідовник, Л. Кольберг, відомий за свою теорію морального розвитку, досліджував вплив розвитку сенсорних функцій на загальний розвиток пізнавальних і моральних функцій. Трактуючи положення його підходу, сенсорний розвиток і здатність до сприйняття світу допомагають формувати моральні оцінки і соціальні взаємодії [44].

У ранньому віці у процесі сенсорного виховання доцільніше використовувати плоскі предмети, які легко і зручно накладати, прикладати, порівнюючи за певними властивостями, вважають психологи-практики (В. Зінченко, В. Аванесова та ін.). Із набуттям дитиною певного досвіду можна використовувати об’ємні предмети. Деякі дослідники проблеми сенсорного виховання дітей раннього віку вважають, що діти трьох років ще не здатні зрозуміти значення зразків (еталонів), з якими необхідно порівнювати властивості предметів. Кружечок, кулька, кольорова смужка для неї такі одиничні і конкретні, як м’яч, годинник, чашка, книжка, олівець тощо. Новими дослідженнями встановлено, що за умов сучасного розвитку дидактичних матеріалів можливості розширились і діти здатні зрозуміти значення зразків (еталонів), з якими необхідно порівнювати властивості предметів, знаходити предмети на звукову вимогу На цьому етапі важливо забезпечити обсяг різноманітних уявлень, сформувати основу для подальшого засвоєння і використання сенсорних еталонів, забезпечуючи у роботі з дітьми основні види форм і кольорів, які згодом виступатимуть як еталони.

Беручи до уваги наукові праці радянського науковця Л. Виготського, сенсорний розвиток це не лише індивідуальний процес, а й залежить від культурно-історичних факторів і взаємодії дитини з дорослими. У його теорії існує положення про те, що сенсорний розвиток дитини безпосередньо пов’язаний з мовним розвитком, оскільки, мова є важливим засобом для узагальнення сенсорного досвіду і перетворення його в абстрактні поняття.

У свою чергу, радянський психолог С. Рубінштейн відзначав важливість сенсорних систем у формуванні загальної психічної діяльності. Він підкреслював, що розвиток органів чуття не є лише біологічним процесом, а й є важливою частиною психічного розвитку дитини. Сенсорні здібності служать основою для формування більш складних психічних функцій, таких як мислення, пам’ять, увага [42].

Безумовно, вважаємо за потрібне розглянути сенсорний розвиток і у контексті соціальної адаптації дітей, що ґрунтовно описано у працях українського психолога І. Вакульчик. Вона підкреслювала, що особливості сенсорного розвитку можуть впливати на загальну соціалізацію дитини. Важливою є роль взаємодії з дорослими та однолітками, яка сприяє розвитку різних сенсорних функцій і допомагає дітям краще орієнтуватися у навколишньому середовищі.

Дослідженням в галузі сенсорного виховання займалися такі зарубіжні вчені, як М. Монтессорі, Й. Песталоцці, Ж. Декролі, Р. Штейнер, Ф. Фребель та інші. Всі вчені вважали, що сенсорний розвиток – це особливий елемент сенсорного освіти, що забезпечує повноцінний розвиток дитини з раннього віку до дошкільного віку.

Дидактичні матеріали італійського педагога М. Монтессорі не вважаються навчальними інструментами, адже їх основна мета допомогти дитині у впевненості в собі та розумовому розвитку, а не навчити навичкам і передати знання дитині через правильне використання. Дидактичні матеріали – це зовнішні стимули, які привертають увагу дитини і допомагають їй зосередитися на предметі. Сенсорні матеріали, розроблені педагогом, вчать дітей розрізняти форму, колір і якість різних об’єктів. Цей матеріал фіксує дитячу увагу на певній властивості предмета [6].

Матеріали М. Монтессорі дозволяють спостерігати за ходом розвитку дитини та організовувати середовище для розвитку, яке допоможе розвиватися від конкретного до абстрактного, від простого до складного та залежно від делікатного періоду. Освітнє середовище М. Монтессорі спрямоване на

створення правильних умов для навчання та розвитку дошкільнят зображено на рис. 1.1.

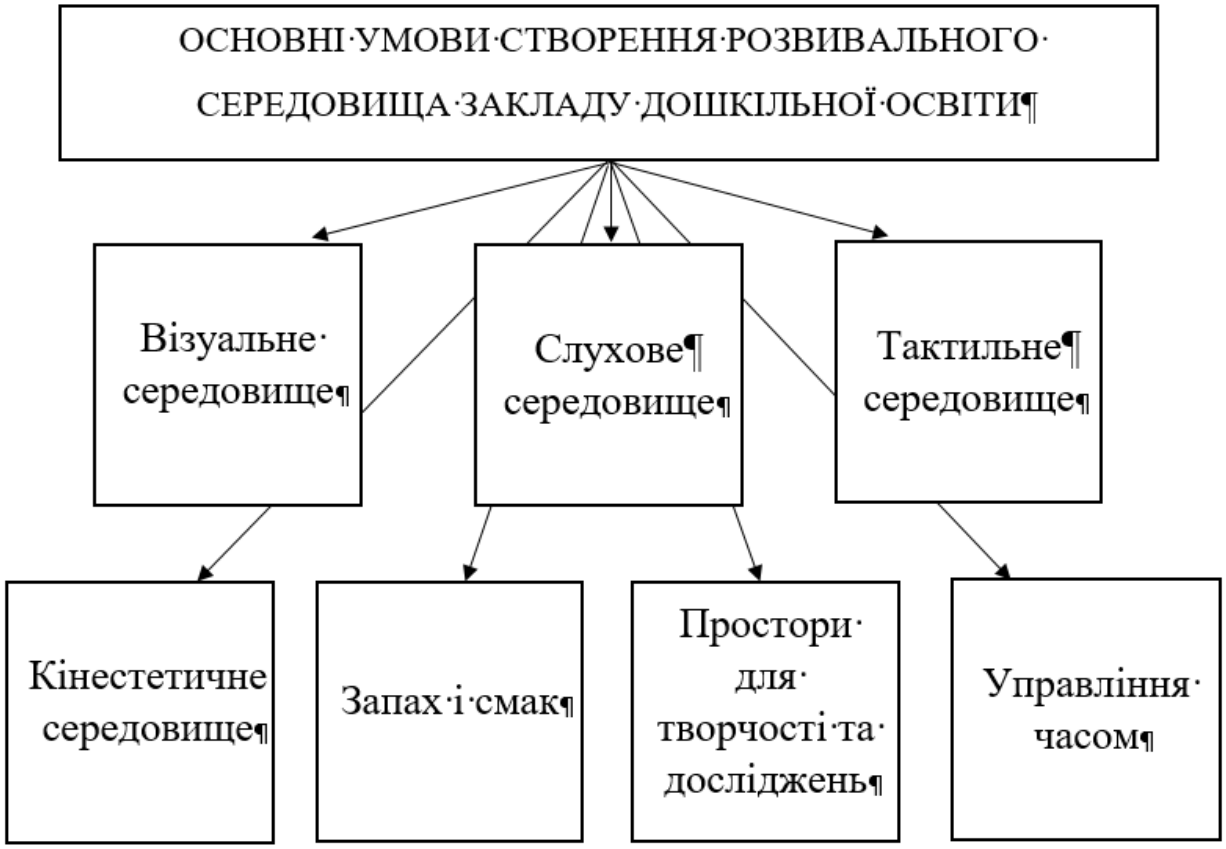

Рисунок 1.1. Основні умови створення розвивального середовища закладу дошкільної освіти

Розвивальне середовище закладу дошкільної освіти для сенсорного розвитку дітей раннього віку є важливим для формування базових сенсорних навичок, які сприяють розвитку уваги, пам’яті, мислення та загальної обізнаності про навколишній світ. Для цього середовище має бути багатофункціональним, безпечним і стимулюючим. До основних умов створення розвивального середовища відносяться:

1. Візуальне середовище. Кольорове планування: використання яскравих, контрастних кольорів у меблях, іграшках та прикрасах сприяє розвитку зору. Наприклад, контрастні поєднання червоного, синього та жовтого кольорів допомагають привернути увагу дітей і розвивають їхню здатність визначати кольори. Ілюстрації та плакати: яскраві, чіткі настінні малюнки та зображення предметів, тварин і фруктів допомагають дітям пізнавати та вивчати

навколишній світ. Освітлення: важливо забезпечити рівномірне і м'яке освітлення, щоб не знижувати і не перевантажувати зір дітей.

2. Слухове середовище. Іграшки, які видають різні звуки: іграшки, які видають звуки, коли їх штовхають, трясуть або котять, допомагають розвивати слух. Важливо забезпечити різноманітні іграшки, які видають різні звуки, наприклад, музичні інструменти, дзвіночки, брязкальця тощо. Музичні заняття: використовуйте прості інструменти (наприклад, металеві ложки, барабани, хмарні кульки), щоб стимулювати слух і заохочувати дітей слухати мелодії, пісні та звуки природи. Звукові додатки: посібники та додатки, які дозволяють дітям чути звуки різних предметів і тварин, також допомагають розвивати слухову увагу.

3. Тактильне середовище. Матеріали для тактильних ігор: важливо знайомити дітей з різноманітними текстурами, включаючи м’які, шорсткі, слизькі та грубі предмети. Для гри слід використовувати такі матеріали: м’які тканини, шкіру, каміння, пісок. До них відносяться м’яка тканина, шкіра, каміння, пісок і вода. Тактильні доріжки та килимки: сліди, зроблені з різних матеріалів (гума, тканина, дерево), по яких діти можуть ходити босоніж і відчувати різні текстури під ногами. Ігри з піском, водою та глиною: важливі для тактильного, творчого та моторного розвитку.

4. Кінестетичне середовище. Рухливі ігри: створення простору для рухливих ігор, таких як стрибки, біг, піднімання та перекочування, є важливим для сенсорного розвитку. Рухомі конструкції: будівництво ігрового обладнання, такого як тунелі, гірки, м’ячі та мотузки, може допомогти дітям розвинути відчуття тіла, просторову орієнтацію та координацію. Ігри на свіжому повітрі: прогулянки на свіжому повітрі, ігри з м’ячами та біг по траві можуть розвивати фізичну активність і сенсорну обізнаність.

5. Запах і смак. Використання природних матеріалів, таких як трави, квіти і спеції, які допомагають розвивати нюх, може дати дітям можливість відчувати запахи, а через це використання натуральних матеріалів, трав, спецій і прянощів, які допомагають розвивати нюх, а через нього – відчуття, що дозволяє дітям

пізнавати навколишній світ за допомогою своїх органів чуття. Прості страви та їжа: прості страви та їжа: дають дітям сенсорний досвід через дегустацію, приготування або розпізнавання їжі за смаком.

6. Простори для творчості та досліджень. Інтерактивні зони: простори, де діти можуть досліджувати, творити та вивчати нові речі простори для творчості (наприклад, для малювання, ліплення, будівельних ігор тощо). Доступ до різноманітних матеріалів: діти мають можливість працювати з різноманітними інструментами та матеріалами, такими як фарба, пластик та природні елементи (наприклад, гілки, каміння, листя).

7. Управління часом. Розпорядок дня: систематичний та ритмічний розпорядок дня розвиває відчуття часу та здатність зосереджуватися на різних сенсорних завданнях. допомагають покращити здатність концентруватися на різноманітних сенсорних завданнях. Періоди відпочинку: баланс між періодами активності та відпочинку важливий для нормального розвитку сенсорних функцій. Загалом сенсорне середовище має бути безпечним для дитини, але водночас багатофункціональним і стимулюючим. Важливо забезпечити різноманітність, яка дозволяє кожній дитині відкривати та розвивати власні сенсорні здібності через позитивну взаємодію з навколишнім світом [42; 78].

М. Монтессорі зазначала, не можна навчити дитину мислити вірно, якщо вона сама не буде вправлятися у «вірному мисленні». Тому роботу з дітьми будую так, щоб мислення проходило через всі необхідні стадії – від предметно-дійового до наочно-образного і тільки після цього досягається абстрактний рівень. Адже дитину виховує все що є навколо: педагоги, батьки, предметно-просторове розвивальне середовище. За педагогічною теорією, теорія М. Монтессорі саме середовище найактивніше впливає на розвиток дитини [6; 63].

Опанування дитиною сенсорних дій поєднується з різноманітною діяльністю, що забезпечує життєву придатність сенсорних знань і вмінь. Сенсорне виховання передбачає і спеціальну роботу щодо ознайомлення дітей із

сенсорними еталонами, спеціальними способами зіставлення якостей предметів із засвоєними зразками, тобто із способами обстеження предметів.

Для виокремлення певних груп якостей потрібні як прості дії (дотик, погладжування – для визначення гладкості поверхні), так і складніші системи обстежувальних (перцептивних) дій, якою є, наприклад, система виявлення звукового складу слова. Все це і становить зміст сенсорного виховання.

На кожному етапі дошкільного дитинства завдання і зміст сенсорного виховання конкретизують його загальну мету. Останні наукові дані свідчать про можливості формування у дітей протягом перших років життя тонких диференціювань предметів різних форм, розмірів, кольорів та їх відтінків. Починаючи з семи тижнів, дитина стежить за предметами, що переміщуються, розрізняє кольори. Тримісячні діти розрізняють об’ємні форми (прямокутна призма, куб, куля та ін.). Тому сенсорне виховання слід починати якомога раніше, щоб використати природні можливості дитини.

За стихійного засвоєння сенсорного досвіду в дитини можуть скластися хибні уявлення про якості предметів, і процес їх засвоєння штучно затягнеться у часі. Тому сенсорне виховання повинно послуговуватися методом навчання.

Дитині складно дається пізнання просторових відношень. Нелегким є формування уявлень про час, який діти сприймають не конкретним аналізатором, а шляхом чергування явищ життя, що постійно повторюються: день змінюється вечором, заняття – прогулянкою, а прогулянка – обідом тощо. У формуванні часових уявлень важливо досягти розуміння часової послідовності й тривалості. Для цього слід спрямовувати пізнання дитини від розуміння короткого проміжку часу до усвідомлення частин доби, від правильного розуміння понять «учора», «сьогодні», «завтра» до засвоєння послідовності днів тижня, пір року та ін.

Важливим є і розвиток слухового сприймання. Вже наприкінці 2-го року життя дитина має розвинений фонематичний слух, а в дошкільному віці оволодіває здатність) до звукового аналізу слів. Для розвитку тактильної, нюхової та смакової чутливості у процесі сенсорного виховання вдаються до

спеціальних вправ на порівняння, а також використовують досвід повсякденного життя дітей. Важливо вміло включати завдання сенсорного виховання у діяльність дітей.

Процес сенсорного виховання у дошкільному віці поділяють на такі етапи:

1. Підготовчий етап (перші три роки життя). На першому році життя головний зміст сенсорного виховання полягає у забезпеченні дитині різноманітних зовнішніх вражень. З розвитком хапальних рухів слід допомогти пристосувати їх до форми, розмірів і місцезнаходження предмета. Поступово для дитини ці якості набувають певного значення (маленьке береться однією рукою, велике – двома).

На другому і третьому роках життя дитину необхідно ознайомити з властивостями предметів: формами, кольорами, розмірами та ін. Дії з предметами слід організовувати так, щоб для досягнення результату доводилося зіставляти предмети за формою, розміром, установлювати їх схожість або відмінність. Виконуючи продуктивні дії, дитина на третьому році життя вже знає, що форма, розмір, колір – постійні ознаки предметів, як користуватися цими предметами;

2. Систематичне засвоєння дитиною сенсорної культури. Після трьох років слід переходити до систематичного ознайомлення із сенсорними еталонами та способами їх використання. У сприйманні кольору сенсорними еталонами є хроматичні (забарвлені) кольори спектра (червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий) та ахроматичні (білий, чорний). Спочатку слід формувати уявлення про білий і чорний, далі про хроматичні кольори (із блакитним знайомлять трохи пізніше). Діти повинні засвоїти також і відтінки кольорів [15; 78].

Більшість дослідників вважає недоцільним відокремлення до трьох років продуктивної діяльності дітей, дидактичних ігор і вправ із сенсорного виховання. Пізніше продуктивна діяльність ускладнюється, навчання її набуває планомірності й систематичності. Сенсорне виховання у цей період

відокремлюється і реалізовується під час організованих дидактичних ігор і вправ.

Сучасні програми навчання і виховання дітей у закладах дошкільної освіти, як правило, не містять розділу «Сенсорне виховання». Завдання його реалізуються в інших розділах, у яких ідеться про мовленнєвий розвиток дітей, ознайомлення їх з навколишнім світом, розвиток продуктивних видів діяльності.

Таким чином, сенсорна система – це система організму, що забезпечує сприйняття, засвоєння, перероблення інформації про зміни довкілля та стан внутрішнього середовища організму. Органи, які сприймають інформацію та передають її у вищі відділи, називають аналізаторами, а рецептори формують периферійний відділ аналізатора.

Отже, з урахуванням вище сказаного, можна зробити висновок, що сенсорний розвиток дітей раннього віку є дуже важливим для формування їхнього загального пізнавального та емоційного розвитку. Діти в цьому віці активно взаємодіють з навколишнім світом через органи чуття, що сприяє розвитку їхніх пізнавальних функцій, моторики та мовлення. Педагоги та батьки повинні створювати багатство сенсорних стимулів, використовувати ігри та вправи, а також приділяти увагу індивідуальним потребам кожної дитини.

РОЗДІЛ 2
БІЗІБОРД ЯК ІГРОВИЙ ЗАСІБ ДЛЯ РОЗВИТКУ СЕНСОРИКИ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ

2.1. Сучасні підходи до розробки та використання «Бізіборду» для розвитку дітей раннього віку

Як нами було вже з’ясовано в першому розділі, дошка «Бізіборд» – це спеціальний ігровий засіб, інтерактивна дошка, що допомагає дітям раннього віку розвивати сенсорику, координацію, моторику та інші важливі навички через тактильні відчуття. Це дошка, на якій розміщені різноманітні елементи та предмети, які дитина може торкатися, крутити, натискати, ще й рухати. Така діяльність сприяє розвитку дрібної моторики дітей раннього віку, що є важливою складовою для розвитку мовлення, когнітивних здібностей та загального фізичного розвитку.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, сенсорний розвиток є ключовою складовою розвитку дітей раннього віку, відіграючи важливу роль у їхньому загальному становленні. Він охоплює розвиток сенсорних систем, таких як зір, слух, дотик, нюх та смак, а також взаємодію сенсорних систем з навколишнім середовищем.

Розвивальна дошка «Бізіборд», як і інші сенсорні іграшки надають дітям можливість досліджувати, експериментувати з різними текстурами, кольорами, формами і звуками, створюючи, таким чином, стимули для творчої уяви, мислення. Бізіборди для дітей раннього дошкільного віку мають різні варіанти і форми, що залежить від цілей розвитку, віку дитини та специфіки матеріалів, з яких вони виготовлені.

Існує кілька видів бізібордів, які відрізняються між собою за функціональними елементами та концепцією (табл. 2.1) [7; 11; 15; 79].

Таблиця 2.1

Види розвивальних дошок «Бізіборд» для сенсорного розвитку дітей раннього віку

№	Види	Елементи для розвитку	Особливості та функції «Бізібордів»
1	Класичний бізіборд	включає різноманітні елементи для вивчення, такі як: застібки, ґудзики, блискавки, кнопки, завіси, ключі та інші деталі	розвиток дрібної моторики, знайомство з основними елементами застібок, вивчення механізмів відкривання/закривання
2	Тематичний бізіборд	виконаний в тематичному стилі, наприклад, у вигляді автомобіля, будинку, літака або інших об’єктів, що додає елемент гри до навчання	розвиток уяви та творчих здібностей, вивчення теми або об’єкта через гру
3	Бізіборд з природними матеріалами	використовуються матеріали з природних елементів, наприклад, дерев’яні елементи, тканини, шкіра або камені.	розвиток тактильних відчуттів, знайомство з різними текстурами та матеріалами
4	Бізіборд з інтерактивними елементами	оснащений інтерактивними елементами, такими як: дзвінки, свічення лампочок, маленькі дзвінки або сенсорні кнопки	сприяє розвитку слуху, зору та тактильних відчуттів через взаємодію з різними сенсорами
5	Бізіборд з дзеркалами та віконцями	присутні елементи, через які дитина може заглядати	сприяє розвитку уяви, самосвідомості, а також

Продовження таблиці 2.1

		(як через віконця), або використовуються дзеркала для розвитку самосвідомості	використання дзеркал для вивчення відображень
6	Бізіборд для розвитку кольорового сприйняття та форм	використовуються яскраві кольори та різноманітні геометричні фігури для того, щоб навчити дитину розрізняти кольори та форми	розвиток кольорового сприйняття, формування базових знань про геометричні фігури, вивчення кольорів
7	Бізіборд з музичними елементами	включає в себе музичні інструменти або елементи, що видають звуки (наприклад, ксилофон, барабанчики, трубочки)	розвиток слухового сприйняття, ритмічних навичок, заохочення до музичної творчості
8	Бізіборд з механічними елементами	містить різноманітні механізми, такі як шестерні, важелі, маленькі ручки та інші елементи, які дитина повинна використовувати для руху чи взаємодії	розвиток логіки та координації рухів, вивчення основ фізики через практичну діяльність
9	Бізіборд з інтегрованими навчальними елементами	мають додаткові навчальні елементи, наприклад, літери, цифри, букви абетки, малюнки для вивчення тварин чи рослин	розвиток мовленнєвих та математичних навичок, а також загальних знань про навколишній світ

Продовження таблиці 2.1

10	Модульний бізіборд	складається з окремих модулів, які можна змінювати і комбінувати для створення нових варіантів дошки. Це дозволяє варіювати елементи, що використовуються для розвитку	розвиток творчих навичок, можливість адаптації дошки під індивідуальні потреби дитини
11	Бізіборд з різними текстурами	містить елементи з різних матеріалів, таких як тканини, дерево, шкіра, фетр, гумові елементи, що дозволяють дитині досліджувати різні тактильні відчуття	розвиток тактильних відчуттів, ознайомлення з різними текстурами та матеріалами
12	Бізіборд для розвитку арифметичних та мовних навичок	включає елементи для вивчення літер, цифр, букв або малюнків тварин та інших предметів	розвиток мовленнєвих навичок, математичних понять та пізнання навколишнього світу

Як бачимо, вони можуть бути простими або більш складними, інтерактивними або з додатковими елементами для розвитку пізнавальних, моторних та емоційних навичок дитини рис. 2.1 (додаток А).

Сучасні підходи до розробки дошки «Бізіборд» для дітей раннього віку орієнтовані на інтеграцію педагогічних і психологічних принципів розвитку дітей, з урахуванням їхніх фізіологічних і пізнавальних особливостей. Сучасні підходи до створення розвивальної дошки «Бізіборд» фокусуються на декількох

ключових аспектах зазначених на рис. 2.2:

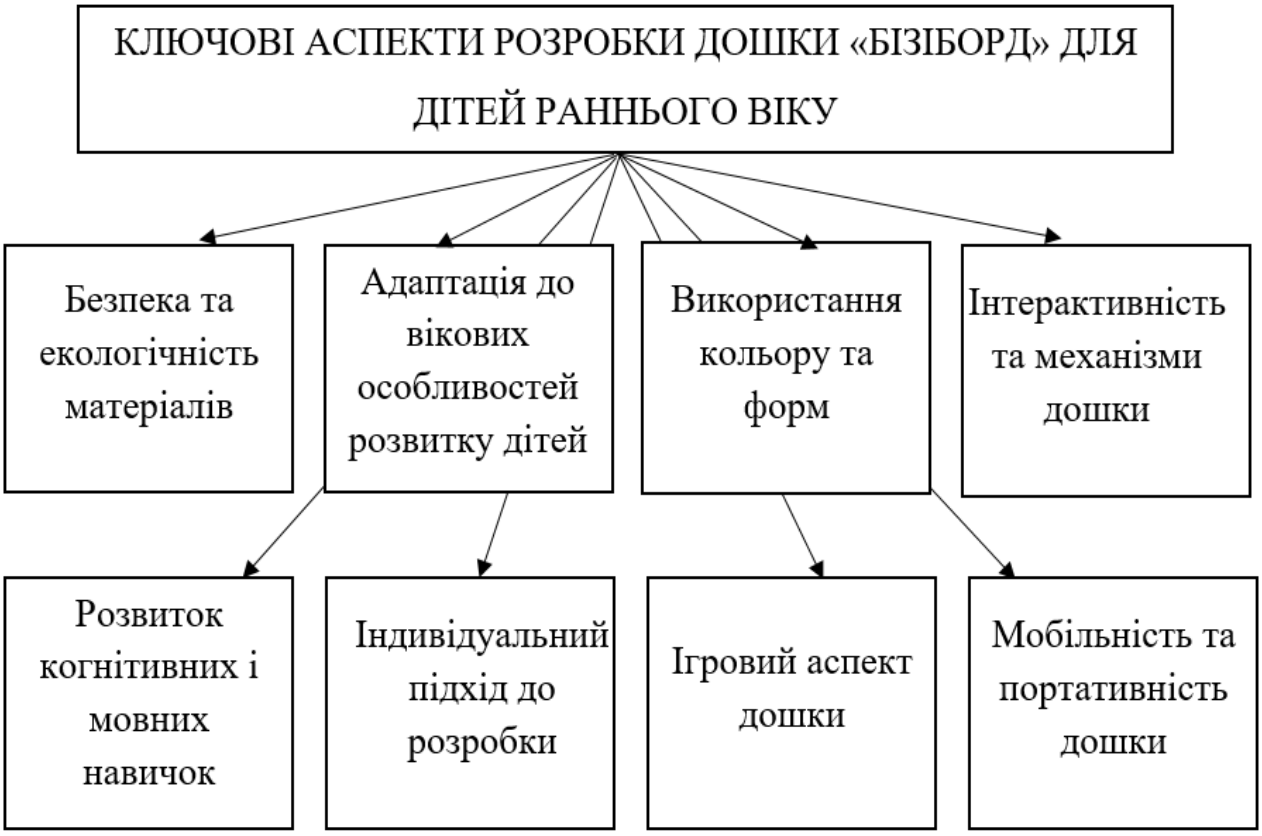

Рисунок 2.2. Ключові аспекти розробки дошки «Бізіборд» для дітей раннього віку

Розглядаючи ключові аспекти розробки розвиваючої дошки «Бізіборд», перш за все, необхідно враховувати, що в пріоритеті має бути безпека дітей. Тому сучасні підходи до розробки бізібордів включають використання лише екологічно чистих та безпечних матеріалів, таких як: натуральне дерево, нетоксичні фарби, м’які пластикові елементи, без гострих кутів або дрібних деталей, які можуть бути небезпечними для малюка [18].

Відповідно розвивальна дошка «Бізіборд» має бути розробленою з урахуванням психологічних і фізіологічних особливостей для дітей раннього віку: на дошці мають бути розташовані елементи, які дозволяють малюкам тренувати дрібну моторику (для цього необхідно використовувати прості механізми, як от кнопки, застібки, ремінці, коліщатка); елементи дошки не повинні бути занадто складними для дітей цього віку, щоб вони могли освоювати їх без допомоги дорослих (наприклад, прості замки, кнопки, які легко

відкриваються і закриваються); елементи дошки повинні бути великими і зручними для маніпуляцій маленькими пальчиками (деталі повинні бути такими, щоб дитина не могла їх випадково проковтнути). Ще одним не мало важливим підходом у розробці розвивальної дошки «Бізіборд» є використання кольору та форми.

Важливо, щоб дошка мала яскраві кольори та різноманітні форми, що сприяє розвитку сенсорного сприйняття. Зокрема, необхідно пам’ятати про: контрастні кольори (використання контрастних кольорів привертає увагу малюка та стимулює розвиток зорового сприйняття); різноманітні геометричні форми (дошка може містити елементи круглої, квадратної, трикутної форми, що допомагає дитині вивчати геометричні фігури); тактильні матеріали (різні текстури (шершаві, гладкі, м’які, тверді) допомагають дітям розвивати тактильне сприйняття і розрізняти різні матеріали).

Особливу зацікавленість у сучасних дітей викликає інтерактивність розвивальної дошки та її механізми, різноманітні елементи, що стимулюють активну взаємодію дитини. Це такі механічні елементи, як: важелі, коліщатка, обертові частини, кнопки або перемикачі для розвитку моторних навичок та вивчення причинно-наслідкових зв’язків; звукові ефекти: кнопки або інші елементи можуть видавати звуки при натисканні (наприклад, дзвінок або якийсь клік), що стимулює слухову увагу та викликає у дитини інтерес здійснювати звук; механізми для розвитку уяви: елементи, які можна відкривати або закривати (замки, застібки тощо), дозволяють дітям вивчати основи моторики та навчитися розв’язувати прості задачі.

Бізіборд може бути також інструментом для розвитку когнітивних і мовних навичок: дошка може містити елементи для навчання букв, цифр, кольорів та основних форм. Розробляючи дошку «Бізіборд» доцільно враховувати і тематичні елементи: наприклад, картинки з тваринами або транспортом, які сприяють розвитку словникового запасу і логічного мислення. Через взаємодію з дошкою дитина тренує свою пам’ять, зосередженість і здатність до вирішення задач.

Врахування особливостей розвитку дитини раннього віку також є важливим аспектом при розробці сучасного «Бізіборда», наприклад: індивідуальні потреби малюка, різні рівні складності. Розвивальна дошка може бути розроблена з урахуванням особливостей розвитку конкретної дитини, наприклад з додаванням певних елементів для розвитку конкретних навичок, таких як вивчення форм, кольорів, чисел. Приміром для дітей раннього віку дошки «Бізіборд» можуть мати прості елементи, а для дітей старшого віку можна додавати більш складні механізми для тренування їхніх когнітивних і моторних навичок.

Серед сучасних підходів до розробки розвивальної дошки, виокремимо ігровий аспект. Дошка «Бізіборд» повинна бути цікавою і привабливою для дитини. Це стимулює її бажання взаємодіяти з дошкою. Відповідно є важливою складовою сучасних підходів. Наприклад, додавання інтерактивних елементів можуть викликати у дитини захоплення і бажання грати або ж використати тематичні елементи, що відповідають інтересам дитини (наприклад, тварини, природа, транспорт).

Сучасні підходи також передбачають розробку розвивальних дошок, з урахуванням їх мобільності та портативності, які можна використовувати не тільки в закладі дошкільної освіти, вдома, а й брати з собою на прогулянку. Це робить дошку зручною для використання в різних умовах. Компактність та легкість: створення портативних варіантів розвивальних дошок для зручного їх перенесення з групової кімнати до кабінету психолога тощо.

Отже, сучасні підходи до розробки дошки «Бізіборд» орієнтовані на інтеграцію безпеки, розвитку сенсорних та моторних навичок, стимулювання креативності та когнітивного розвитку дітей раннього віку. Бізіборд має бути не тільки корисним інструментом для навчання, а й захоплюючою, цікавою і безпечною іграшкою, що заохочує дитину до активної і самостійної гри.

Логіка дослідження вимагає від нас визначити та детально розглянути сучасні підходи до використання дошки «Бізіборд» у роботі з дітьми раннього віку. Бізіборд є потужним інструментом для стимулювання розвитку дітей через

гру, тому підходи до його використання враховують особливості фізіологічного та психоемоційного розвитку дітей цього віку. Необхідно зосередитись на інтерактивності дошки, розвитку пізнавальних навичок, сенсорного сприйняття, а також на заохоченні дітей до самостійної діяльності. Розглянемо сучасні підходи до використання дошки «Бізіборд» у роботі з дітьми раннього віку представлені на рис. 2.3.

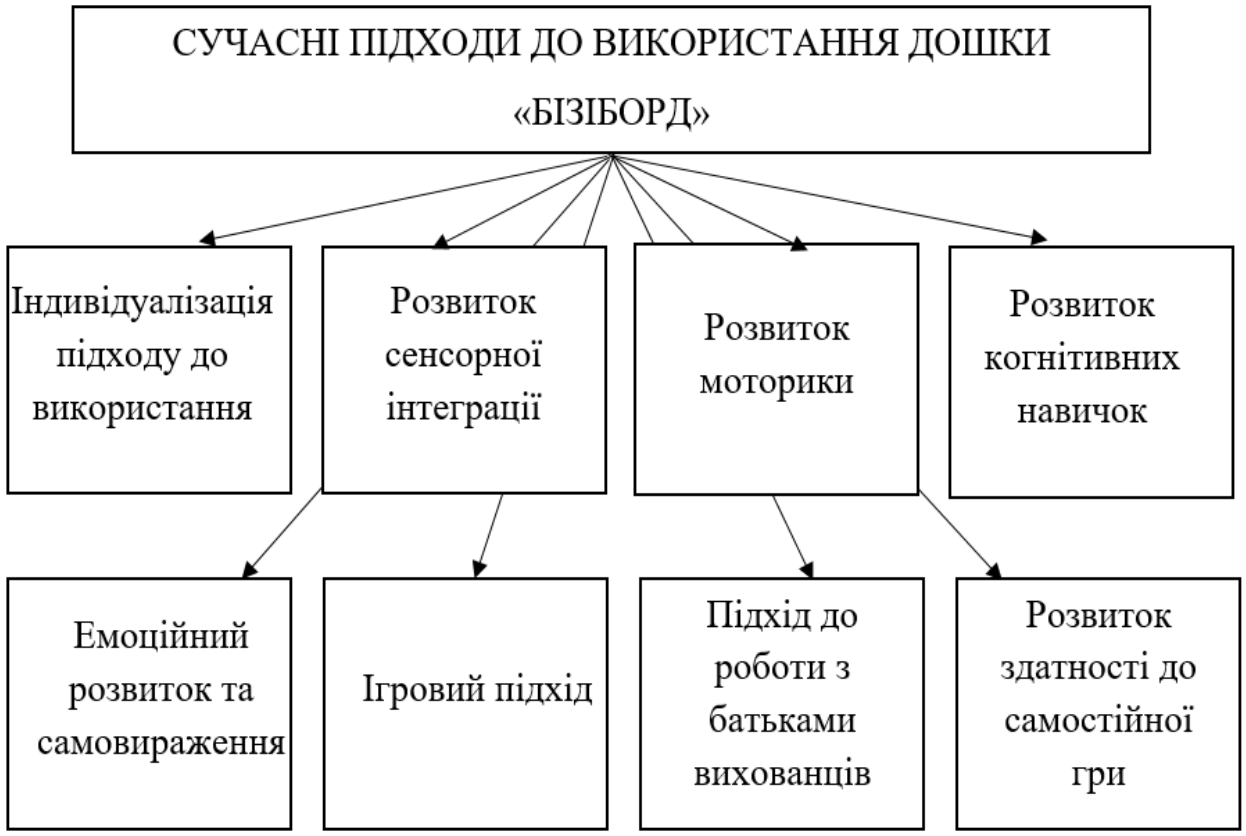

Рисунок 2.3. Сучасні підходи до використання дошки «Бізіборд» у роботі з дітьми раннього віку

Результати дослідження засвідчили, що одним із значимих підходів до використання розвиваючої дошки «Бізіборд» включають адаптацію дошки під індивідуальні потреби дітей: адаптація за віком (дошка може включати різні рівні складності, залежно від вікової категорії дитини). Наприклад, для дітей 10–12 місяців використовуються прості механізми, великі елементи та яскраві кольори, а для дітей старшого віку можна додавати складніші завдання, такі як кнопки, замки, кільця для рахунку. Враховуючи індивідуальні особливості дітей

раннього віку, доцільно пам’ятати і про конкретні потреби дитини (наприклад, для розвитку моторики, логіки або сенсорного сприйняття).

Неабияке значення має розвиток у дітей сенсорної інтеграції. Процес, під час якого дитина навчається правильно сприймати та обробляти інформацію, що надходить від різних сенсорних каналів: зору, слуху, дотику, рівноваги, відчуття положення та руху тіла). Важливість цього процесу полягає в тому, що сенсорна інтеграція сприяє формуванню базових навичок, необхідних для розвитку когнітивних, емоційних і моторних здібностей дитини раннього віку. Дошка «Бізіборд» є чудовим інструментом для розвитку сенсорної інтеграції, що є ключовим аспектом на ранніх етапах розвитку дитини: тактильне та колірне сприйняття, звукові ефекти. Дошка має містити різні текстури, які допоможуть дитині відчути матеріали різної гладкості, твердості, шершавості. Це допомагає розвитку тактильних відчуттів. Використання яскравих, контрастних кольорів сприятиме розвитку зорової уваги та сприйняття дитиною кольорів, а елементи, які видають звуки (наприклад, кнопки, дзвінки, дзвінки та ін.), допоможуть розвинути слухову увагу та здатність дітей до відтворення звукових сигналів [18; 26].

Однією з основних функцій розвивальної дошки «Бізіборд» є розвиток дрібної моторики рук дітей через їх взаємодію з різними елементами. Розвитку координації рухів, спритності рук та пальців сприятиме маніпуляція дітей раннього віку з кнопками, замками, ремінцями, шнурівками. Взаємодія з елементами, такими як коліщатка, кнопки, важелі, допоможуть розвинути у дітей здатність координувати рухи очей і рук. Діти вчаться самостійно відкривати та закривати різні елементи, що стимулює розвиток незалежності та самостійності в їх діяльності.

До сучасних підходів використання дошки «Бізіборд» у роботі з дітьми раннього віку, виокремимо розвиток когнітивних навичок дітей. Розвивальна дошка сприяє розвитку у дітей логічного мислення та причинно-наслідкових зв’язків. Маніпуляції з елементами дошки дозволяють дитині зрозуміти, що її дії викликають певну реакцію (наприклад, натискання на кнопку видає звук,

відкриття замка дає доступ до внутрішнього відділу). Відповідно використання елементів різних форм і кольорів дозволяє розвивати навички класифікації та категоризації тощо.

Використання дошки «Бізіборд» також сприяє розвитку емоційної сфери дитини, підтримуючи її вільне самовираження під час гри та адаптацію до соціальних ситуацій. Самостійне виконання завдань дає дитині відчуття досягнення і задоволення, що підтримує її самооцінку. Діти радіють, коли їм вдається правильно виконати завдання. Це сприяє розвитку позитивних емоцій та самовизначення дитини у її діях. Тут немало важливе значення має підтримка соціальних навичок дітей. Використання дошки в груповій діяльності з іншими дітьми сприяє розвитку комунікаційних навичок, вмінню ділитися та гратися разом.

Розвивальна дошка «Бізіборд» є не тільки навчальним, а й ігровим інструментом. Сучасні підходи використання дошки в освітньому процесі включають в себе ігрові методи, які забезпечують активну взаємодію з дошкою (наприклад, «відкриємо замок», «знайдемо кольорові м’ячики», «зашнуруємо чобіток» або «складімо картинку»). Велике значення має підтримка інтересу дітей через гру. Тому дошка повинна бути цікавою і захоплюючою для дітей. Використання яскравих кольорів, різноманітних механізмів і функцій дозволяє утримувати увагу малюка.

Неабияке значення має підхід до роботи з батьками вихованців щодо використання розвиваючої дошки для сенсорного розвитку дітей. Дослідження показало, ключову роль у сенсорному розвитку дітей відіграють батьки. Існує безліч форм, методів та прийомів роботи з батьками, які допоможуть вихователю надати консультацію щодо використання розвивальної дошки вдома, її значимість для сенсорного розвитку дитини, провести інструктаж, надати рекомендації, поради щодо того, як дитина може взаємодіяти з елементами дошки. Спільна діяльність дітей та батьків під час гри, створює емоційну зв’язок і дає дитині додаткові можливості для розвитку комунікаційних навичок.

Бізіборд стимулює самостійність дитини, що є важливим аспектом у

ранньому віці. Дитина вчиться гратися з дошкою без допомоги дорослого, шукати рішення, вирішуючи, як правильно діяти з тими чи іншими механізмами дошки.

Підсумуємо вищезазначене, сучасні підходи до використання розвивальної дошки «Бізіборд» у роботі з дітьми раннього віку фокусуються на активному розвитку сенсорних, когнітивних та моторних навичок, а також на підтримці емоційного розвитку та самостійності дитини через гру. Звідси можна зробити висновок, дошка «Бізіборд» стає потужним інструментом для комплексного розвитку дітей, забезпечуючи як інтелектуальний, так і емоційний розвиток дитини раннього віку. Важливим моментом є індивідуалізація підходу, використання інтерактивних елементів, а також ігрова складова для підтримки зацікавленості та мотивації дітей.

Розвивальна дошка «Бізіборд» має певні особливості, які роблять її унікальною та ефективною в розвитку дітей раннього віку [13; 29; 30]. Окреслимо їх:

1. Мультисенсорний підхід. Розвивальна дошка «Бізіборд» була створена з урахуванням використання різних сенсорних каналів дітей. Вона має різноманітні текстури, кольори, звуки, форми і рухомі елементи. Це допомагає розвинути у дитини раннього віку тактильні, зорові та слухові навички, координацію рухів, інтелект:

– тактильні відчуття: дитина взаємодіє з різними матеріалами (дерево, тканина, пластик, метал), що стимулює розвиток тактильного сприйняття;

– зорові навички: різноманітні кольори та форми елементів на дошці «Бізіборд» допомагають розвивати зорову координацію та вміння орієнтуватися в просторі;

– координація рухів: дитина навчається правильно використовувати свої руки для маніпулювання елементами, що сприяє розвитку дрібної моторики та координації рухів;

– розвиток інтелекту: взаємодія з різними елементами може допомогти дитині вивчати причинно-наслідкові зв’язки (наприклад, натискання кнопки або

відкриття замка приводить до певної зміни).

2. Варіативність і гнучкість. Розвивальна дошка «Бізіборд» має різноманітні елементи, які можна переставляти та змінювати залежно від потреб та рівня розвитку дитини. Це дає змогу адаптувати дошку до різних потреб кожної дитини, створюючи необхідні умови для її поступового розвитку. На такій дошці можна розмістити: кнопки, ґудзики або застібки (для тренування навичок застібання та розстібання); шнурівки та зав'язки – для розвитку координації рук і пальців; механічні замки (для натискання, повертання або відкривання); крутилки або ручки (елементи, які можна крутити, наприклад, дверні ручки чи механізми); дерев'яні коліщатка (для вивчення принципу обертання); магніти (магнітні елементи для розвитку навичок маніпуляцій); зубчасті колеса (елементи для з'єднання та обертання); сенсорні тканини (різні матеріали для розвитку тактильних відчуттів, наприклад: хутро, тканини різної текстури); клавіші (для розвитку слуху та моторики); кнопки або світлові елементи (для натискання, що дає звук або світло); дверцята (для відкривання та закривання, що допомагає розвитку пізнавальних навичок); лічильні елементи (наприклад, кульки на дротяних основах для рахунку). Ці елементи дозволяють дитині не лише грати, а й розвивати важливі навички через гру.

3. Розвиток творчості та уяви. Розвивальна дошка «Бізіборд» сприяє творчому мисленню та уяві дитини. На дошці є магніти, які дають змогу дитині створювати різноманітні композиції, малюнки та моделі як за допомогою дорослого, так і самостійно. Це стимулює творчі здібності та уяву дитини раннього віку.

4. Розвиток мовлення та літературних навичок. Більшість розвивальних дошок «Бізіборд» мають елементи, які сприяють мовленню дитини, такі як літери, звукові ефекти, слова. Це допомагає розвивати мовлення, словниковий запас та розуміння звуків мови. Під час взаємодії з предметами на розвивальній дошці, дитина вчиться називати їх, описувати дії, висловлювати свої думки та враження. Це сприяє розширенню словникового запасу, вдосконаленню мовленнєвої вимови та розвитку комунікативних навичок дитини. Також дошки

«Бізіборд» можуть мати інтерактивні книжки або ігрові елементи, які розвивають у дітей любов до книжки та привчать уважно слухати казку, вірші, оповідання.

5. Забезпечення техніки безпеки. Однією з особливостей конструкції розвивальної дошки «Бізіборд» є використання безпечних і міцних матеріалів. Оскільки діти часто полюбляють досліджувати та експерименти матеріали дошки. Розвиваючі дошки зазвичай мають закруглені кути, міцну конструкцію і використовують безпечні, довговічні фарби.

6. Натуральні матеріали. Більшість дошок «Бізіборд» виготовляються з натуральних матеріалів, таких як дерево, бавовна та льон. Це не тільки екологічно, а й надає дошкам природної теплоти та текстури, роблячи їх зручними та приємними у використанні.

7. Мінімалістичний дизайн. Деякі дошки «Бізіборд» мають мінімалістичний дизайн із простими, зрозумілими формами та кольорами. Це допомагає дітям зосередитися на завданнях і сприяє розвитку уваги та концентрації.

8. Багатофункціональність. Розвиваючі дошки «Бізіборд» мають безліч різних функцій і завдань, які дають змогу педагогу розвивати різні навички дитини одночасно. Наприклад, вони можуть містити елементи для вивчення кольорів, форм, букв і цифр, а також механічні елементи для розвитку різних моторних навичок. Це дає змогу дітям отримати різнобічний і цілісний розвиток.

9. Мобільність. Багато розвивальних дошок портативні та компактні. Деякі з них складаються або розкладаються для зручності зберігання і транспортування. Це робить їх зручними і доступними для розвитку дитини в найрізноманітніших умовах – ЗДО, вдома або в громадських місцях.

10. Соціальні аспекти. Деякі розвивальні дошки містять елементи, що сприяють соціальній взаємодії та спілкуванню з однолітками, дорослими. Наприклад, у деяких є пазли, які потрібно збирати разом з іншими дітьми, що сприяє обміну досвідом і спільному виконанню завдань [31; 34].

Виходячи з вище зазначеного, можна зробити певні висновки, що активна

взаємодія дитини з різними матеріалами та предметами, які знаходяться на розвивальній дошці сприяють розвитку пізнавальних процесів у дітей, сприяють їхньому більш глибокому інтелектуальному та пізнавальному розвитку.

Розвивальна дошка «Бізіборд» має низку переваг, які роблять її привабливим інструментом для розвитку маленьких дітей:

1. Всебічний розвиток. Розвивальна дошка «Бізіборд» всебічно стимулює сенсорний розвиток, моторику, когнітивний розвиток, мовлення та творчість.

2. Розвивальна дошка «Бізіборд» має різноманітні елементи, які можна переміщати, змінювати та зіштовхувати один з одним. Це дає змогу налаштувати дошку відповідно до потреб і рівня розвитку конкретної дитини. Педагоги (батьки) мають можливість урізноманітнювати завдання та види діяльності, адаптуватися до мінливих потреб дитини і підтримати інтерес до взаємодії з дошкою.

3. Розвивальне середовище. Розвивальна дошка «Бізіборд» створює сприятливе розвивальне середовище для дитини. Вона пропонує структуровані завдання та заняття, що розвивають різні навички та здібності, і водночас, дає дитині змогу творчо підходити до розв’язання різноманітних завдань. Це призводить до створення позитивної атмосфери, мотивації та інтересу до навчання.

4. Соціальний розвиток. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» сприяє розвитку в дітей соціальних навичок. Її можна використовувати як інструмент для спільних ігор і спілкування. Гра з однолітками чи з дорослими сприяє розвитку соціальних навичок, співпраці та взаєморозуміння, сприяє формуванню позитивних емоційних взаємин. Взаємодія з різними сенсорними елементами на дошці також сприяє регуляції емоцій та саморегуляції.

5. Практичність і портативність. Дошка «Бізіборд» компактна і в той же час дуже проста у використанні. Тому її можна носити з собою. Діти можуть користуватися розвивальною дошкою навіть у дорозі.

6. Сприяє сенсорному розвитку. Розвиваючі дошки «Бізіборд» мають різноманітні текстури, матеріали та поверхні (м’які, вовняні, гладкі та хвилясті

поверхні), які розвивають дитячі органи чуття. Завдяки різноманітним текстурам, матеріалам та поверхням вони забезпечують багатий досвід взаємодії з навколишнім світом і активно впливають на розвиток органів чуття дитини.

7. Розвиток креативності та уяви. Розвивальна дошка «Бізіборд» сприяє розвитку креативності та уяви. Взаємодія з різними сенсорними стимулами на розвивальній дошці «Бізіборд» стимулює дитину до творчого мислення та фантазії. Дитина може уявляти нові ситуації, творити свої власні історії та використовувати різні матеріали для творчих експериментів завдяки розвитку сенсорних навичок. Це підвищує розвиток її уяви, творчі здібності та збагачує її світосприйняття.

8. Навчання через гру. Діти можуть вчитися підсвідомо, беручи участь в активних інтерактивних іграх дошки «Бізіборд», що підтримує їхній інтерес і мотивацію.

9. Розвиток концентрації та уваги. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» вимагає від дитини уваги та зосередженості на завданні. Це сприяє розвитку концентрації та уваги під час гри і є важливим фактором для подальшого навчання та розвитку дитини.

10. Розваги та відпочинок. Розвивальну дошку «Бізіборд» можна використовувати для розваг і відпочинку. Вона дає змогу дітям займатися творчістю, грати та розслаблятися. Це знімає стрес і напругу та сприяє психологічному благополуччю дитини [35; 47; 70].

Незважаючи на численні переваги, розвивальна дошка «Бізіборд» має деякі недоліки, які варто враховувати в роботі з дітьми:

1. Деякі навчальні дошки для бізібордів можуть бути відносно простими за дизайном та кольоровою палітрою. Це може привести до швидкої втрати інтересу у дитини, особливо, якщо він вже освоїв всі елементи дошки. Для того, щоб зацікавити дитину важливо продумати варіанти дошок різних кольорів і захоплюючих зображень.

2. Вікові обмеження. Деякі розвивальні дошки підходять тільки для дітей певних вікових груп. Вони можуть бути занадто складними для дітей молодшого

віку або недостатньо складними для дітей старшого віку. Правильний вибір дошки відповідно до віку та рівня розвитку вашої дитини – запорука успішного використання розвивальної дошки.

3. Обмежена варіативність. Деякі елементи дошки можна переставляти або змінювати, але загальна варіативність обмежена. Це може вплинути на кількість часу, який діти проводять із дошкою і на їхню мотивацію використовувати її. Додаткові елементи та можливості для творчого використання можуть підвищити варіативність розвивальної дошки «Бізіборд».

4. Відсутність електронних компонентів. Багато сучасних дітей звикли до електронних іграшок і пристроїв з різними звуковими і світловими ефектами. Шкільна дошка «Бізіборд» не має таких електронних компонентів, що може знизити привабливість її використання для деяких дітей. Але це також є перевагою для батьків, які шукають альтернативу електроніці та хочуть привернути увагу своїх дітей до більш творчого та фізичного сприйняття світу.

5. Обмежений обсяг інформації. На розвивальній дошці «Бізіборд» може бути обмежена кількість інформації та завдань, які можна виконувати. Це може вплинути на швидкість розвитку дитини та її потреби в нових завданнях. Деяким дітям, особливо тим, хто швидко вчиться новому, можуть знадобитися більш насичені завдання та інформація, щоб підтримати їхній розвиток.

6. Потенціал обмеженого застосування дошки «Бізіборд». Дошка «Бізіборд» може мати обмежене застосування порівняно з іншими розвивальними іграшками та методами навчання, зокрема не можуть охопити широко розвиток мови, музики, дитячої творчості. Тому важливо розглядати розвивальну дошку «Бізіборд» як інструмент для розвитку, а не як єдине джерело навчання.

7. Необхідність підтримки з боку батьків. Деякі розвивальні дошки потребують активної участі батьків у процесі гри дітей з «Бізіборд». Це може бути необхідно для того, щоб пояснити завдання, змоделювати правильне рішення і спрямувати дитину правильним шляхом розвитку.

8. Обмежена різноманітність вправ. Інколи дошки «Бізіборд» мають

обмеженість у вправах та завданнях, що не задовольняє зацікавленість дітей і обмежує розвиток інших навичок дитини.

9. Необхідний нагляд дорослих. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» вимагає присутності дорослого для забезпечення безпеки та належного контролю. Важливо спостерігати за дитиною під час гри з розвивальною дошкою. Деякі частини дошки можуть бути маленькими або містити деталі, які можуть становити ризик травми в разі неправильного використання.

Таким чином, незважаючи на свої недоліки, розвивальна дошка «Бізіборд» є чудовим інструментом для раннього розвитку, сприяючи всебічному розвитку дитини через ігрові та навчальні елементи. Вона не лише допомагає активізувати сенсорну інтеграцію, а й позитивно впливає на розвиток моторики, пізнавальних здібностей та емоційної сфери, що робить її ефективним засобом в освітньому процесі дітей раннього віку.

2.2. Інтеграція дошки «Бізіборд» в освітній процес закладу дошкільної освіти

З метою розуміння сутності поняття «інтеграція» зазначимо, це підхід, який передбачає поєднання різних аспектів навчання та виховання для забезпечення комплексного розвитку дітей. Вона полягає в інтеграції знань, умінь і навичок різних занять у поєднанні різних методів та підходів до навчання і виховання для досягнення цілісного розвитку особистості дитини.

Сучасна науковиця Н. Гавриш, розглядає інтеграцію як важливий аспект сучасної освіти, особливо, в контексті дошкільної освіти. Вона наголошує на важливості того, щоб процес навчання був цілісним, інтегрованим і базувався на єдності всіх аспектів розвитку: фізичного, емоційного, соціального та інтелектуального [10, с. 16].

Відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти (БКДО) інтегрувати дошку «Бізіборд» в освітній процес можна за усіма освітніми

напрямами, зокрема, такими як: «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Особистість дитини», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина у світі мистецтва» та «Гра дитини» [3; 19].

Інтеграція розвивальної дошки «Бізіборд» на заняттях і в повсякденному житті дітей раннього віку є чудовим способом стимулювати розвиток різних аспектів дитини, оскільки, вона поєднує в собі елементи гри, навчання та сенсорної стимуляції. Дошка «Бізіборд» дозволяє інтегрувати кілька важливих освітніх напрямів, що сприяє всебічному розвитку дітей на заняттях і повсякденному житті в закладах дошкільної освіти та поза його межами.

Інтеграція розвивальної дошки «Бізіборд» на заняттях з дітьми раннього віку полягає в тому, щоб використовувати різноманітні сенсорні та моторні елементи дошки як інструменти для розвитку навичок через гру. Таким чином, це дозволяє включити в процес навчання елементи, що стимулюють такі важливі аспекти розвитку, як: сенсорний, моторний, когнітивний, соціальний та емоційний.

Використання розвивальної дошки «Бізіборд» як на заняттях, так і в повсякденному житті допомагає дітям краще пізнавати світ через різноманітні текстури, матеріали та механізми. Наприклад, діти можуть маніпулювати різними кнопками, рухаючими елементами, замками, що дає можливість активізувати сенсорні органи (зір, дотик, слух тощо) та зацікавити дітей. Крім того, через інтерактивні елементи дошки «Бізіборд» діти раннього віку вчаться розрізняти форми, основні кольори, орієнтуватися в просторі.

Інтеграція елементів дошки «Бізіборд», які мають різні функції (від простих механізмів до складних конструкцій), стимулює розвиток логічного мислення і уяви дітей. Можна запропонувати дітям виконати шнурівку, зробити візерунок, посортувати предмети, нанизати кольорові намистинки, здійснити веселу мандрівку з кольоровими стрічками, розтягування резинок та ін. Такі завдання сприяють розвитку дрібної моторики рук, що є важливим етапом розвитку дітей раннього віку. Діти вчаться відкривати таємничі замки, натискати на кольорові кнопки, обертати коліщатка (великі, маленькі), все це допомагає

розвивати координацію рук і пальців, відповідно м’язи рук. Такі активності допомагають педагогу у розвитку дрібної моторики, удосконаленні координації рухів та відчуття сенсорної чутливості.

Інтеграція розвивальної дошки «Бізіборд» сприяє взаємодії з однолітками під час гри сприяє розвитку комунікативних навичок, навчання працювати в групі, ділитися та допомагати один одному. Таким чином, створюється сприятлива атмосфера для розвитку мовлення дітей, відбувається активізація словникового запасу, засвоєння соціальних норм і правил спілкування. Діти можуть по черзі маніпулювати різними елементами розвивальної дошки, допомагаючи один одному в процесі виконання завдань, що сприяє розвитку навичок співпраці, формуванню вміння гратися разом та досягнення спільної мети.

Завдяки інтеграції дошки «Бізіборд» в освітньому процесі, діти починають усвідомлювати важливість черги, спільної взаємодії і поваги до іншої думки. Це допомагає їм адаптуватися до соціуму, краще порозумітися з однолітками та дорослими. Варто зауважити, що розвивальна дошка «Бізіборд» може бути і заспокійливим інструментом для дітей. Їхня взаємодія з різними елементами дошки може знижувати рівень тривоги та напруження, що сприяє емоційній стабільності на протязі усього дня.

Організовуючи інтеграцію занять, необхідно пам’ятати про створення завдань, які потребують маніпуляцій з різними текстурами на «Бізіборді». Такий підхід дозволяє дітям пізнавати різні тактильні відчуття, ділитися враженнями. Зокрема, можна запропонувати дітям знайти певний елемент на дошці, наприклад, «шорстку чи гладку поверхню», «м’яку тканину», чи «плюшеве покриття», що допомагає активізувати тактильні відчуття.

Наприклад, інтегрувати дошку «Бізіборд» можна на занятті з сенсорного розвитку, поєднуючи образотворче мистецтво та розвиток мовлення, закріпити синій колір та уточнити геометричну фігуру квадрат, розфарбувати фігуру, та познайомитися з новими словами. Тобто, на одному занятті у педагога є можливість об’єднати чи узагальнити матеріал, уточнити та поглибити знання

дітей з тої чи іншої теми. Доцільно проводити і тематичні інтегровані заняття з дітьми раннього віку. Створити заняття, яке поєднує фізичну активність дітей з роботою на дошці «Бізіборд». Наприклад, педагоги можуть проводити інтегровані заняття, де дітям пропонуються вправи для розвитку слуху і зору, а також рухової активності через взаємодію з елементами розвивальної дошки. Сенсорно-моторна активність на розвивальній дошці «Бізіборд» сприяє розвитку моторики, рухової координації, сили та витривалості у дітей. Діти вчаться керувати своїм тілом, розвивають моторні навички та розширюють свої фізичні можливості [22; 43].

Інтеграція розвивальної дошки «Бізіборд» у творчі заняття дітей раннього віку є чудовим способом розвитку різноманітних навичок у малюків. Інтегрувати дошку «Бізіборд» у творчі заняття можна декількома способами, наприклад:

– дослідження текстур і форм. Діти мають можливість досліджувати різноманітні елементи на дошці (від кнопок і замків до шнурків і кнопок). Це сприяє розвитку тактильних відчуттів та креативності. У процесі гри можна запропонувати більш старшим дітям вигадати історію про кожен предмет на дошці;

– вивчення кольорів та форм. Використовуючи різнокольорові елементи на дошці «Бізіборд», можна організовувати заняття, на яких діти вчаться розрізняти кольори та форми. Наприклад, «знайди жовтий колір» або «посортуй елементи за формою»;

– розвиток мовлення. Під час гри можна здійснити звуконаслідування, назвати кого з тварин він звуконаслідував, що допомагає розвитку словникового запасу та мовлення загалом.

– сенсорні ігри. На дошці «Бізіборд» є елементи, які можна відкривати чи закривати, сортувати за текстурами або розмірами, викладати, відчувати текстури (гладкі, шорсткі, м’які тощо), розпізнавати форму тощо. Чудова можливість для дітей раннього віку розвивати свої тактильні, зорові, слухові та моторні навички через гру.

– творче конструювання. Діти можуть використовувати дошку для створення власних конструкцій (конструювання за допомогою шнурів і ланцюгів, моделювання з рухомими елементами, конструювання за принципом «крок за кроком») або сценаріїв гри, що сприяє розвитку уяви логічного мислення та готовності до вирішення нестандартних завдань.

Методика використання розвивальної дошки «Бізіборд», передбачає поступові етапи введення дитини у процес навчання. По-перше, дорослий демонструє раціональний спосіб взаємодії з розвивальною дошкою, надаючи зразок дій. Наступний крок – дитині необхідно виконати ці дії вже самостійно. На останньому етапі дитина самостійно маніпулює предметами, виходячи із власної ініціативи та бажань. Такий підхід сприяє активній участі дитини у процесі навчання та розвитку.

Розвивальну дошку «Бізіборд» можна використовувати в різних формах роботи з дітьми: індивідуально, індивідуально-груповій та в груповій.

Під час інтеграції розвивальної дошки «Бізіборд» в освітній процес закладу дошкільної освіти важливо правильно організувати та спланувати її використання, щоб максимально ефективно підтримувати розвиток дітей. Ось Дотримуватись основних етапів, якими педагоги можуть керуватися при впровадженні «Бізіборду» в освітній процес:

– ознайомлення з дошкою та її можливостями. Перед тим, як почати використовувати дошку «Бізіборд» в освітньому процесі, педагогам варто ознайомитися з усіма елементами дошки, їх функціями та можливостями. Зокрема, здійснити огляд матеріалів та механізмів дошки, визначити цілі та завдання (чітке визначення того, що саме хочуть досягти використовуючи розвивальну дошку «Бізіборду»), адаптацію до вікових особливостей дітей, вивчення того, які елементи дошки найбільш підходять дітям раннього віку;

– планування освітніх занять. Після ознайомлення з дошкою необхідно спланувати заняття, які будуть включати роботу з дошкою «Бізіборд». Продумати інтеграцію з іншими освітніми напрямами (БКДО); вибір форм і методів роботи; визначити, чи буде заняття індивідуальним, груповим, чи в

парній формі; які ігри та завдання будуть використовуватись на занятті; врахувати інтереси і потреби дітей під час створення завдань на дошці (наприклад, дослідження текстур, вивчення кольорів, розвитку рухової активності);

– організація простору для гри. Не менш важливим є організація освітнього простору, де діти будуть працювати з дошкою «Бізіборд», розміщення дошки (дошка має бути встановлена на зручному місці, доступному для дітей, щоб вони могли з комфортно працювати з нею); створення відповідної атмосфери (організувати простір таким чином, щоб він відповідав техніці безпеки, діти мали можливість зосередитися на грі, мати достатньо простору для руху);

– інструктаж та введення в гру. Перед початком заняття вихователю необхідно пояснити дітям раннього віку правила роботи з розвивальною дошкою, щоб забезпечити її ефективне використання; показати функції елементів дошки; розповісти як працювати з різними елементами (наприклад, як відкривати замки, крутити колеса, натискати кнопки тощо); продемонструвати кілька ігор чи завдань, щоб вони зрозуміли, як взаємодіяти з дошкою; навчити дітей поводитися з елементами дошки безпечно;

– підготовка та проведення занять. Під час безпосереднього проведення занять вихователь повинен активно взаємодіяти з дітьми; розробити стимулюючі завдання використання дошки «Бізіборд» для виконання різних завдань на розвиток моторики, пізнавальних навичок (колір, форма, текстура, кількість); здійснити підтримку в процесі гри (допомога дітям у виконанні завдань, заохочення їх до творчості та розв’язання проблем); створення ситуацій для розвитку дитячої креативності;

– оцінка та рефлексія. Після проведення заняття варто обговорити з дітьми їх досвід та враження, щоб допомогти їм усвідомити, чого вони досягли під час роботи з дошкою. Під час рефлексії можна задати дітям питання на зразок: «Що вам найбільше сподобалося?», «Що ви зробили сьогодні?», «Який елемент був для вас найцікавіший?». Такі запитання допомагають дітям краще усвідомити

свої досягнення. Оцінити наскільки добре діти освоїли завдання, чи вдалося досягти поставленої мети.

– коригування подальших занять. На основі отриманих результатів можна коригувати подальші заняття з розвивальною дошкою «Бізіборд», підбираючи нові завдання або змінюючи підхід, якщо це необхідно; здійснити аналіз результатів роботи (які методи роботи виявились найбільш ефективними, на що потрібно більше звернути увагу); здійснити планування наступних етапів (підготовка нових завдань для вдосконалення навичок або розвитку нових можливостей у дітей);

– інтеграція з іншими навчальними матеріалами. Доцільно поєднувати роботу з дошкою «Бізіборд» з іншими розвивальними іграми та матеріалами, щоб забезпечити комплексний підхід до розвитку дітей раннього віку; враховувати систематичність занять з дошкою (такі заняття повинні бути частиною загального освітнього процесу, щоб діти могли поступово розвивати свої навички і здобувати нові знання).

Такий підхід дозволяє педагогам ЗДО ефективно інтегрувати дошку «Бізіборд» в освітній процес, забезпечуючи дітям не тільки цікаву, а й корисну діяльність, стимулювати розвиток основних навичок через гру та їх творче самовираження.

Отже, виходячи з вищесказаного, зазначимо, інтеграція розвивальної дошки «Бізіборд» в освітній процесі закладу дошкільної освіти – це потужний інструмент для всебічного розвитку дітей раннього віку, який сприяє розвитку дрібної моторики, когнітивних, соціальних та творчих навичок через інтерактивну гру. Використання дошки «Бізіборд» дозволяє педагогу створити освітнє середовище, яке стимулює дитину до активного пізнання світу, самостійної діяльності, вирішення проблем та розвитку уяви.

Таким чином, інтеграція розвивальної дошки «Бізіборд» в освітній процес є важливим кроком на шляху до створення сприятливого освітнього середовища, яке враховує індивідуальні потреби кожної дитини та стимулює її розвиток через гру, взаємодію та пізнавальні дослідження.

2.3. Методичні рекомендації для педагогів та батьків щодо використання дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей раннього віку

Методичні рекомендації для педагогів та батьків щодо використання дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей раннього віку мають на меті забезпечити ефективне використання цього інструменту для розвитку основних сенсорних навичок малюків, таких як тактильне, зорове, слухове сприйняття та розвиток дрібної моторики, координацію рухів. Наведемо кілька практичних порад для педагогів, які допоможуть їм в роботі з дітьми:

1. Ознайомлення з розвивальною дошкою «Бізіборд» та її елементами. Перш за все необхідно пояснити дітям принцип роботи з розвивальною дошкою, як використовувати дошку та її елементи. Продемонструйте, як натискати кнопки, крутити колеса, відкривати замки чи застібки тощо. Розкажіть дітям, для чого призначений кожен елемент на дошці, пояснивши, як з ним можна грати або чому він має певну форму чи текстуру. Це допоможе дітям зрозуміти, як можна використовувати ці елементи.

Пояснити дітям, що кожен елемент має свою функцію і необхідно дотримуватись правил обережного користування нею.

2. Інтеграція розвивальної дошки «Бізіборд» в освітній процес. Використовуйте дошку «Бізіборд» як частину різних занять, інтегруючи її з іншими освітніми напрямами БКДО, такими як «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Особистість дитини», «Дитина у світі мистецтва», в повсякденному житті «Гра дитини». Вибирайте завдання відповідно до віку дітей, поступово ускладнюючи завдання.

3. Сенсорні вправи. Використання дошки «Бізіборд» для розвитку тактильних навичок. Тактильні ігри: проводьте вправи, спрямовані на розвиток тактильних відчуттів. Діти можуть вивчати різні текстури (гладка, м’яка, тверда, шершава), проводячи пальчиком по елементах дошки. Вправи на дотик різних

поверхонь сприяють розвитку тактильного сприйняття. Для стимулювання відчуттів можна запитати у дітей: «Що ти відчуваєш на дотик?», «Знайди на дошці м'який елемент» або «Знайди на дошці шершавий предмет». Запропонуйте дітям порівняти елементи дошки між собою «Чим вони відрізняються?».

Звертайте увагу на вивчення кольорів і геометричних форм, Допоможіть дітям навчитися розпізнавати кольори, форми та їх поєднання. Використовуйте кольорові та геометричні елементи дошки для розвитку здатності до розпізнавання кольорів та форм. Запитуйте дітей: «Який колір має цей елемент?» або «Де на дошці кругла форма?». Групування за ознаками: запропонуйте дітям завдання на групування елементів за кольором, формою або розміром. Це допомагає дітям навчитися порівнювати та групувати, класифікувати предмети.

Слухові вправи для розвитку уваги. Запропонуйте дітям виконати завдання на слух. Наприклад, «Слухай, який звук видає цей елемент» або «Знайди елемент, що видає звук». Такі вправи розвивають слухову увагу дітей.

4. Вправи на розвиток дрібної моторики. Запропонуйте дітям роботу з руховими елементами: використайте різноманітні застібки, кнопки, шнурки, пружинки для розвитку дрібної моторики та координації рухів. Запропонуйте дітям відкривати і закривати замки, натискати на кнопки, крутити колеса, просувати елементи на дошці. Попросіть дітей виконати завдання на точність і координацію: «Зав'яжи шнурок» або «Закріпи кнопку».

Вчить дітей розв'язувати проблемні завдання. Включайте завдання, що вимагають логічного мислення, наприклад: «Як рухати цю деталь?», «Як відкрити цей замок?», «Як зав'язати шнурок на цій деталі?» тощо. Такі завдання сприяють розвитку когнітивних навичок.

5. Завдання на розвиток уваги та концентрації дітей. Гра на пошук, запропонуйте дітям знайти елемент на дошці за певними ознаками: «Знайди червону кнопку», «Де тут круг?», «Покажи мені синій квадрат» або «Покажи, де є м'яка поверхня». Такі завдання допомагають розвивати у дітей спостережливість, уважність і концентрацію.

Ігри на запам’ятовування елементів: Після короткої демонстрації елементів дошки запропонуйте дітям згадати та показати, де вони знаходяться, що розвиває пам’ять та концентрацію.

6. Розвиток творчих навичок дітей. Заохочуйте дітей проявляти свою творчість, створюючи свої конструкції або комбінації з елементів дошки «Бізіборд». Можна спробувати вигадати історії, використовуючи різні деталі (наприклад, «Цей елемент – це двері, а ось це – вікно!», «Давай машину з цих елементів»). Такі завдання, наприклад, створення «будиночків» або інших форм з елементів дошки допоможуть розвинути у дітей уяву і логічне мислення.

Розповідання історій: Запропонуйте дітям скласти коротеньку історію про якийсь елемент на дошці. Такі завдання розвивають уяву та мовлення дітей.

7. Соціальна взаємодія та групова діяльність дітей. Використовуйте розвивальну дошку «Бізіборд» для організації групових ігор. Діти можуть працювати в парах або невеличких групах, що сприяє розвитку соціальних навичок, зокрема уміння співпрацювати, ділитись ідеями, допомагати один одному. Це можуть бути такі завдання, як: «Знайдіть всі червоні елементи разом» або «Допоможіть один одному відкрити всі замки на дошці!». Заохочуйте дітей працювати в парах чи малих групах, виконуючи завдання разом. Окреслені завдання сприяють розвитку комунікативних навичок, привчають дітей ділитися ідеями та взаємодіяти в групі.

Педагог може допомагати дітям по черзі взаємодіяти з елементами дошки, що сприяє розвитку навичок дотримання черги, терпіння і взаємної підтримки.

8. Безпека під час використання дошки «Бізіборд». Перш ніж розпочати роботу з розвивальною дошкою, перевірте її стан. Перевірте і переконайтесь, що всі елементи надійно закріплені, щоб уникнути травм. Зверніть увагу на гострі краї та дрібні деталі дошки, які можуть бути небезпечні для маленьких дітей. Завжди спостерігайте за дітьми під час гри, щоб забезпечити їхню безпеку і допомогти, якщо виникнуть складнощі під час маніпулювання елементами дошки.

9. Рефлексія та оцінка розвитку дітей. Після проведення заняття обговоріть

з дітьми, що вони навчилися під час занять або які нові елементи вони відкрили для себе. Запитайте, які елементи найбільше їм сподобались і чому. Це допоможе краще зрозуміти і оцінити, які навички у дітей розвиваються, і надасть змогу скоригувати подальшу роботу на дошці «Бізіборд».

Для досягнення максимального ефекту використання розвивальної дошки «Бізіборд» важливо дотримуватись певних рекомендацій:

1. Залучати дитину до гри поступово, починаючи з простих елементів.

2. Спостерігати за інтересами дитини і пропонувати ті елементи дошки, які стимулюють її розвиток.

3. Заохочувати дитину до самостійної гри, але при цьому підтримувати її, надаючи позитивний зворотний зв’язок.

4. Використовувати Бізіборд у поєднанні з іншими методами розвитку (наприклад, руховими іграми, співами, читанням).

5. Підтримувати цікавість дитини, варіюючи завдання на дошці.

Пропонуємо методичні рекомендації для батьків щодо використання дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей раннього віку, які допоможуть створити сприятливе середовище для розвитку дитини через гру, використовуючи різноманітні елементи дошки. Поради для батьків допоможуть ефективно використовувати розвивальну дошку «Бізіборд» в домашніх умовах:

1. Ознайомлення з розвивальною дошкою та її елементами. Необхідно розпочати з того, щоб показати дитині всі елементи дошки і пояснити, як з ними взаємодіяти (що можна натискати, крутити, відкривати або рухати). Заохочуйте дитину використовувати дошку вдома для розвитку сенсорних навичок. Проводьте час разом із дитиною, допомагаючи їй взаємодіяти з елементами розвиваючої дошки, знайомити її з текстурами, формами, кольорами тощо. Вивчайте елементи по черзі. Демонструйте дитині, як можна взаємодіяти з дошкою «Бізіборд», підказуючи їй, що робити, заохочуйте дитину також і самостійно знаходити рішення.

2. Тактильні ігри для розвитку сенсорних відчуттів. Залучайте дитину вивчати текстури на розвивальній дошці, стимулюючи її порівняння різних

поверхонь. Проведіть пальчиком і запитайте дитину: «Що це за текстура? Це гладке чи шершаве?» або «Помацай, яка поверхня м’яка, а яка тверда?». Попросіть дитину виконати завдання на дотик, закрити очі і, не дивлячись, знайти елементи з певною текстурою (наприклад, «Знайди шершаву частину дошки»). Запропонуйте дитині порівняти текстури різних елементів. Поясніть, що деякі з цих елементів можуть бути гладкими, а інші – шорсткими чи м’якими. Запитати у дитини задля стимулювання відчуттів: «Що ти відчуваєш?» або «Яка частина дошки має тверду поверхню?». Такі завдання допоможуть дитині бути уважнішою до тактильних відчуттів.

3. Розвиток зорових навичок. Для вивчення кольорів використовуйте різнокольорові елементи дошки для вправ на розпізнавання кольорів. Наприклад, можна сказати: «Покажи мені зелену кнопку» або «Який елемент на дошці червоний?». Запропонувати дітям розпізнати геометричні форми. Запитайте у дитини: «Яку форму має цей елемент?» або «Де на дошці круг?». Групування предметів за кольором чи формою: попросіть дитину знайти всі елементи одного кольору або однієї форми, що сприятиме розвитку здатності до категоризації. Наприклад: «Знайди мені всі жовті предмети» або «Збери всі круглі предмети на дошці».

4. Слухові ігри для розвитку уваги. Якщо дошка містить елементи, що видають звуки (наприклад, дзвіночки, кнопки чи коліщатка), використовуйте їх для вправ на розвиток слуху. Дітям такі ігри дуже подобаються. Запропонуйте завдання на слух. Наприклад, знайти на дошці елемент, який видає певний звук, або створіть гру, де дитина повинна почути та вгадати, який елемент видає певний звук. Проводьте ритмічні ігри, використовуйте звукові елементи для створення простих ритмів і запропонуйте дитині повторювати їх. Такі ігри стимулюють розвиток слухової пам’яті та увагу дітей.

5. Розвиток дрібної моторики. Запропонуйте дітям ігри з рухомими елементами. Підключайте дитину до завдань, де потрібно маніпулювати елементаами дошки. Наприклад, попросіть дитину відкрити або закрити замок, натискати на кнопки, крутити колеса, зав’язувати шнурки тощо. Чудова практика

для розвитку у дитини дрібної моторики і робота з застібками та кнопками. Запропонуйте дитині виконати завдання, як-от: «Відкрий цей замок» або «Закріпи цю застібку».

6. Ігри на пізнавання форм і розмірів. Використовуйте елементи розвивальної дошки для навчання розпізнавання та порівняння розмірів. Наприклад, попросити дитину показати великий предмет чи знайти маленький. Запропонуйте дитині згрупувати предмети за розмірами, наприклад: «Давай помістимо великі предмети разом, а маленькі – окремо».

7. Творче використання дошки. Заохочуйте дитину проявляти свою творчість, створюючи свої конструкції або комбінації з елементів дошки «Бізіборд». Одним із таких завдань може бути «Давай побудуємо машину з цих елементів!» або «Давай побудуємо будинок для тварин». Такі завдання дозволяють розвивати увагу та творчість дітей.

8. Інтерактивні завдання для розвитку спостережливості дітей. Створюйте ігри на розпізнавання або порівняння предметів. Наприклад, «Що це?» (потрібно вгадати елемент за його виглядом або текстурою), «Де сховалась синя кнопка?» або «Яка частина дошки тверда, а яка м’яка?». Такі завдання допоможуть дитині розвивати уважність та вміння помічати деталі.

9. Гра на розвивальній дошці в співпраці з батьками. Запропонуйте дитині виконати якесь завдання разом із вами. Наприклад, можна разом збудувати певну конструкцію (гараж для машини або ліжко для ляльки) або спільно шукати певні елементи. Це не тільки розвиває сенсорні навички, а й сприяє розвитку комунікативних навичок. Вчить дитину ділитися елементами з дитиною, сприяючи розвитку її соціальних навичок, таких як вміння ділитися та працювати в разом. Заохочуйте дитину до гри разом з іншими членами родини (додаток Б).

10. Позитивна підтримка та заохочення дитини. Використовуйте похвалу і підтримку, щоб стимулювати інтерес дитини і бажання вивчати нові елементи дошки. Важливо, щоб дитина відчувала підтримку та інтерес до своїх потреб і відкриттів. Постійно заохочуйте дитину до подальшого вивчення дошки та її

елементів, давайте їй можливість самостійно вибирати завдання та предмети для гри на розвивальній дошці.

11. Підтримка безпеки. Завжди стежте за тим, щоб дошка «Бізіборд» була в хорошому стані, без пошкоджень чи небезпечних елементів. Перевіряйте, чи немає на дошці елементів з гострими кутами або які легко ламаються.

Отже, можна зробити висновок, що розвивальна дошка «Бізіборд» є ефективним засобом для розвитку сенсорних та моторних навичок у дітей раннього віку, чудовим інструментом для стимулювання сенсорних здібностей дітей, адже включає різноманітні текстури, кольори, звуки, що сприяє розвитку тактильного, візуального та слухового сприймання. Важливо те, що розвивальну дошку «Бізіборд» можна бути використовувати як педагогами в закладі дошкільної освіти, так і батьками для стимулювання пізнавальної активності, розвитку дрібної моторики та емоційного благополуччя дітей. Спільна робота педагогів і батьків щодо використання дошки «Бізіборд» в різних формах і з урахуванням індивідуальних потреб дитини, дозволяє створити оптимальні умови для її сенсорного розвитку.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та розв’язання проблеми «Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб сенсорного розвитку дітей раннього віку». Результати теоретичного дослідження засвідчили досягнення мети, розв’язання поставлених завдань і дозволили сформулювати наступні висновки:

1. Проведений аналіз літературних джерел дозволив розкрити сутність ключових понять «сенсорний розвиток», «сенсорне виховання», «Бізіборд». Наукові розвідки засвідчили, що сенсорний розвиток є важливим компонентом загального розвитку дітей раннього віку, який охоплює формування та удосконалення органів чуттів, а також розвиток здатності сприймати, осмислювати та реагувати на навколишні подразники. Сенсорний розвиток є основою для подальших когнітивних, емоційних і фізичних досягнень дитини, що впливає на її здатність до навчання і взаємодії з оточенням. Аналіз наукових підходів до визначення сутності поняття «сенсорне виховання» вказує на спеціально організований процес, який спрямований на розвиток чуттєвих та пізнавальних можливостей дітей і охоплює цілу низку заходів, що допомагають стимулювати і вдосконалювати сенсорне сприймання (зір, слух, дотик, смак, нюх) і розвиток дрібної моторики через взаємодію з різними об’єктами та предметами навколишнього світу. Використання спеціальних засобів, таких як розвивальна дошка «Бізіборд», є ефективним способом реалізації сенсорного виховання, оскільки він дозволяє організувати активну сенсорну діяльність у доступній та інтерактивній формі, що значно підвищує мотивацію дітей до навчання та дослідження навколишнього світу. Таким чином, розкриття сутності цих понять показує, що сенсорний розвиток та виховання є важливими складовими розвитку дитини, а Бізіборд є ефективним інструментом, який інтегрує ці два аспекти та забезпечує практичну реалізацію теоретичних принципів сенсорного розвитку в навчально-виховному процесі.

2. Охарактеризовано психолого-педагогічні особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку. З’ясовано, що сенсорний розвиток дітей раннього віку є основою їхнього пізнавального, емоційного та соціального розвитку. В цей період діти активно взаємодіють із навколишнім світом через органи чуття, що сприяє формуванню у них основних понять про об’єкти, простір, звуки, запахи та текстури. Індивідуальні відмінності в сенсорному сприйнятті кожної дитини вимагають індивідуального підходу з боку педагогів та батьків. Завдяки правильній організації сенсорного середовища, що включає різноманітні стимули для всіх органів чуття, можна значно прискорити розвиток когнітивних функцій, мовлення, а також соціальних і емоційних навичок дитини. Крім того, важливим аспектом є взаємозв’язок сенсорного розвитку з руховою активністю, що формує базу для подальшого розвитку координації, самостійності та адаптації дитини в соціумі. Таким чином доведено, сенсорний розвиток дітей раннього віку є важливим етапом, який має безпосередній вплив на загальний розвиток дитини. Правильне стимулювання сенсорного сприйняття, увага до індивідуальних особливостей кожної дитини та створення сенсорного середовища сприяють її гармонійному розвитку і підготовці до майбутніх етапів навчання та соціалізації.

3. Визначено сучасні підходи до розробки та використання дошки «Бізіборд» для сенсорного розвитку дітей раннього віку, які орієнтовані на інтеграцію педагогічних і психологічних принципів розвитку дітей, з урахуванням їхніх фізіологічних і пізнавальних особливостей. Сучасні підходи до створення розвивальної дошки «Бізіборд» фокусуються на декількох ключових аспектах таких, як: безпека та екологічність матеріалів, адаптація до вікових особливостей розвитку дітей, використання кольору та форм, інтерактивність та механізми дошки, розвиток когнітивних і мовних навичок, індивідуальний підхід до розробки, ігровий аспект дошки, мобільність та портативність дошки. Серед сучасних підходів використання розвивальної дошки «Бізіборд» у роботі з дітьми раннього віку визначена: індивідуалізація до використання, розвиток сенсорної інтеграції, розвиток моторики дітей, розвиток

когнітивних навичок, емоційний розвиток та самовираження, ігровий підхід, підхід до роботи з батьками вихованців та розвиток здатності до самостійної гри.

4. З'ясовано, що здійснювати інтеграцію дошки «Бізіборд» в освітній процес закладу дошкільної освіти можна за усіма освітніми напрямами БКДО, зокрема, такими як: «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Особистість дитини», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина у світі мистецтва» та «Гра дитини». Доведено, інтеграція розвивальної дошки «Бізіборд» на заняттях і в повсякденному житті дітей раннього віку є чудовим способом стимулювати розвиток різних аспектів дитини, оскільки, вона поєднує в собі елементи гри, навчання та сенсорної стимуляції. Інтеграція розвивальної дошки «Бізіборд» на заняттях з дітьми раннього віку полягає в тому, щоб використовувати різноманітні сенсорні та моторні елементи дошки як інструменти для розвитку навичок через гру. Таким чином, це дозволяє включити в процес навчання елементи, що стимулюють такі важливі аспекти розвитку, як: сенсорний, моторний, когнітивний, соціальний та емоційний.

5. Розроблено методичні рекомендації для педагогів та батьків щодо використання дошки «Бізіборд» як засобу сенсорного розвитку дітей раннього віку, які мають на меті забезпечити ефективне використання цього інструменту для розвитку основних сенсорних навичок малюків, таких як тактильне, зорове, слухове сприйняття та розвиток дрібної моторики, координацію рухів. Методичні рекомендації допоможуть правильно побудувати освітній процес в закладі дошкільної освіти та в домашніх умовах, допоможуть створити сприятливе середовище для розвитку дитини через гру, використовуючи різноманітні елементи дошки «Бізіборд» та сприяють комплексному розвитку дітей раннього віку, допомагаючи покращити їхні сенсорні, когнітивні, моторні та емоційні навички, слугують розвитку уяви, мислення, творчості та самостійності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров Ю. В. Психологія розвитку : навч. посіб. Харків : ФОП Панов А. М., 2015. 336 с.

2. Андреєва Т. Т. Сенсорне виховання дітей засобами природи у педагогічній системі Софії Русової. *Наукові записки.* Серія «Психолого-педагогічні науки». Ніжин : Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2011. № 8. С. 95–98.

3. Базовий компонент дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення: 01.10.24).

4. Балабай І. Ю., Міщенко О. В. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб розвитку фізичної культури дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки.* 2020. № 18 (1). С. 19–24.

5. Білецька Н. Методика виховання Монтессорі. Основи. Видавництво Старого лева. URL: https://starylev.com.ua/club/article/metodykavyhovannya-montessori-osnovy. (дата звернення: 19.09.2024).

6. Бондар В. І., Ільченко А. М. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтессорі : навч. посіб. Полтава : РВВ ПДАА, 2009. 252 с.

7. Борисенко Н. А., Кравченко І. С. Застосування розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі формування комунікативних вмінь дітей. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2021. № 41. С. 85–91.

8. Васильченко Н. В. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування елементів соціалізації дітей дошкільного віку. *Актуальні питання сучасної науки:* зб. наук. статей мол. вчених та студ. Херсон, 2021. Т. 3, № 3. С. 5–9.

9 Вороніна В. А., Гапоненко О. С., Кравченко Т. А. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб розвитку когнітивної сфери дітей дошкільного віку. *Шлях*

освіти. 2020. № 2 (53). С. 80–84.

10. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля.* Серія «Педагогіка і психологія». 2011. №1 (1). С. 16–20. URL:https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/1/4.pdf. (дата звернення: 05.10.2024).

11. Галагуз С. М. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування елементів рахунку дітей дошкільного віку. *Професійна освіта : методологія, теорія та технології.* 2021. № 24. С. 116–123.

12. Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник. К., 1997. 375 с.

13. Гончарова О. А., Борисенко Н. Ю. Розвивальна дошка «Бізіборд» у процесі розвитку пізнавальних можливостей дітей. *Наукові записки кафедри педагогіки та психології.* 2020. Т. 1. С. 94–99.

14. Горішня В. П., Єрьоменко О. В., Кравчук Л. С. Впровадження розвивальної дошки «Бізіборд» у дошкільних навчальних закладах, Модернізація вищої освіти : досвід, проблеми, перспективи. Київ, 2021. С. 105−108.

15. Грама Н. Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку : теорія і практика : монографія. Одеса, 2018. 239 с.

16. Гречаний І. М., Ільїна О. В. Розвивальна дошка «Бізіборд», як засіб стимулювання пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Полісся.* 2020. № 3 (15). С. 92−95.

17. Гринюк О. Є. Застосування розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі розвитку уваги та сприймання дітьми дошкільного віку. *Соціально-педагогічні технології розвитку дітей та молоді.* 2021. Т. 32. С. 51−59.

18. Дейнека О. В. Дидактичні можливості розвивальної дошки «Бізіборд» у формуванні математичних уявлень дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології.* 2021. Т. 11, № 1. С. 227−239.

19. Державний стандарт дошкільної освіти : особливості впровадження /

упоряд. : О. Косенчук, І. Новик, О. Венгловська, Л. Куземко. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.

20. Дичківська І. М., Пониманська Т. І. М. Монтессорі : теорія і технологія : посібник. Київ : Слово, 2009. 304 с.

21. Довгалюк О. М. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування емоційної стійкості дітей дошкільного віку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Психологічні науки.* 2019. Т. 2. С. 30−33.

22. Дорошенко З. П., Крутій К. Л. Сенсомоторний розвиток дитини раннього віку : *Пріоритетні напрямки роботи дошкільної ланки освіти на 2006-2007 навчальний рік : методичний аспект.* Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД. Вип. 6. С. 142–157.

23. Дошкільна освіта : словник-довідник : понад 1000 термінів, понять, та назв / упор. К. Крутій, О. Фунтікова. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД. 2010. 324 с.

24. Дроботій О. Л., Кривоніс М. Л. Сенсорний розвиток дошкільнят. Ранній вік : посіб. Харків : Ранок, 2021. 192 с.

25. Дубчак Л. М., Гончаренко О. С. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб стимулювання пізнавальної активності дитини. *Інноваційні технології в науці та освіті.* 2021. Т. 2. С. 44−50.

26. Жук І. А., Середа О. А. Розвивальна дошка «Бізіборд» у контексті формування сприятливого середовища для навчання дітей раннього віку. *Наукові записки кафедри педагогіки.* 2021. Т. 4. С. 64−70.

27. Іванова В., Вегеш О. Бізіборд як інноваційна педагогічна технологія для стимулювання розвитку когнітивних процесів у дітей раннього віку. *Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі* : зб. тез доп. VII всеукр. наук.-практ. інтер.-конф., (м. Мукачево, 15 листопада 2024 р.). Мукачево : МДУ, 2024. С. 75–78.

28. Кірієнко У. Інформаційно-аналітичні матеріали : дослідження змін в освітньому просторі України в умовах війни (соціологічний вимір). Київ, 2023. 14 с.

29. Ковальова І. Ю. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» як засіб

розвитку внутрішньоособистісних якостей дитини дошкільного віку. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології.* 2019. № 9 (89). С. 141−153.

30. Ковальова О. В., Герасименко В. М. Застосування розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі розвитку моторики дітей. *Наукові записки кафедри педагогіки та дидактики.* 2020. Т. 37. С. 65−70.

31. Козак О. І., Бойко Л. В., Баран О. І. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі розвитку творчих здібностей дітей. *Вісник Хмельницького національного університету*. *Педагогічні науки.* 2019. Вип. 5. С. 99−102.

32. Козак Т., Горяшина Д. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку : теорія і практика. *Вісник науки та освіти. Педагогіка.* № 11 (17) 2023. С. 152–157.

33. Кононова А. А. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб розвитку зорової пам’яті та мислення дітей дошкільного віку. *Інноваційні технології в сучасній освіті, збірник наукових праць.* 2021. №3 (12). С. 95−99.

34. Комар О. В. Методика використання розвивальної дошки «Бізіборд» для формування навичок саморегуляції дітей молодшого шкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. № 2 (54). С. 55−59.

35. Костюк І. А., Лисенко М. В. Ефективність використання розвивальної дошки «Бізіборд» у формуванні сенсорних навичок дітей раннього віку. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та соціальної роботи в умовах сучасності* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2021. С. 124–127.

36. Кошель В. М. Сенсорне виховання дітей раннього віку : навч.-метод. посіб. Чернігів : ФОП Баликіна О. В., 2019. 160 с.

37. Кривоніс М. Л., Дроботій О. Л., Ачкасова В. М. Сенсорний розвиток дошкільнят : посіб. Харків : Ранок, 2012. 240 с.

38. Курдюмова Л. І., Гриневич Т. А. Досвід використання розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі розвитку фізичної підготовленості дітей дошкільного віку. *Інноваційні педагогічні технології в навчально-виховному процесі :* матеріали ІІІ міжнар. наук.-практ. конф : 2021. С. 63−67.

39. Курило Г. В. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування практичних навичок дітей дошкільного віку. *Наукові записки Кропивницького національного технічного університету. Педагогіка, психологія, соціальна робота.* 2021. № 46. С. 72−78.

40. Куц В. М. Створення розвивальної дошки «Бізіборд» для розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку. *Соціальна педагогіка та соціальна робота, інноваційні підходи до розвитку особистості :* матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2020. С. 112−116.

41. Любенко Н. В., Пікус В. І., Терещук О. М. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі розвитку візуальної сприйнятливості дітей раннього віку. *Педагогіка вищої та середньої школи.* 2019. № 59. С. 83−89.

42. Ляшенко О. М., Казакова О. О. Розвиток дитини раннього віку : теорія і практика : навч. посіб. Київ : Айлант, 2015. 300 с.

43. Майборода Л. І. Особливості розвитку сенсорної інтеграції у дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 1(45). С. 261−266.

44. Малікова Ю. В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського :* зб. наук. пр. Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2005. № 3–4. С. 151–153.

45. Мельник О. А. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» в процесі формування мовленнєвого розвитку дітей. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2019. №58. С. 76−83.

46. Мельник І. Р. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» у дошкільному навчальному закладі. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології.* 2019. № 9 (8). С. 171−178.

47. Мельник Т. О. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування елементів письма дітей дошкільного віку. *Проблеми сучасної педагогічної освіти.* 2021. № 66. С. 164−170.

48. Міщук Т. Г. Організація гривізуальних ігор на розвивальній дошці

«Бізіборд». *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Педагогіка.* 2021. № 2 (83). С. 105–110.

49. Михайлюк І. М. Дидактичні можливості засобів розвивальної дошки у дошкільному навчальному закладі. *Проблеми сучасного педагогічного процесу.* 2019. № 58. С. 203−210.

50. Молодецька Г. І. Сенсорний розвиток дітей 3-го року життя в іграх з природними матеріалами. *Педагогічний альманах :* зб. наук. праць. Одеса : ПНПУ, 2017. С. 126–132.

51. Москвичова О. Подорож Пустелею. Бізіборд для дітей старшої групи. *Дошкільне виховання.* Київ : Світич. 2018. № 5–6. С. 26−27.

52. Наконечна О. В. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» для стимулювання сенсорного розвитку дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Чернівецького університету.* 2018. №870, С. 121−126.

53. Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». Витяг із Базового компонента дошкільної освіти. *Дошкільне виховання.* 2021. № 7. С. 8–10.

54. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу : навч. посібн. К. : «Центр навчальної літератури», 2013. 296 с.

55. Павлова О. О. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб підвищення мотивації до навчання у дітей раннього віку. *Наукові записки Кропивницького національного технічного університету. Технічні науки*. 2019. №1 (47). С. 105−109.

56. Палій Н. В. Застосування розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі формування мислення дітей дошкільного віку. *Вісник Херсонського державного університету*. *Педагогічні науки.* 2019. №50. С. 109−113.

57. Панченко Ю. А. Застосування розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі виховання та розвитку дітей дошкільного віку та інноваційні технології в освіті та науці : матеріали ІІІ міжнар. наук.-практ. конф. Херсон, 2021. С. 204−209.

58. Петренко Є. Ю., Токаренко О. І. Модернізація засобів ранньої діагностики розвитку дитини за допомогою розвивальної дошки «Бізіборд». *Наукові записки Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. *Педагогічні науки.* 2021. № 1. С. 97−103.

59. Понімaнська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посібн. для студентів вищ. навч. закл. К. : «Академвидав», 2004. 456 с.

60. Ранній розвиток дитини – право кожного : зб. матеріалів всеукр. форуму (м. Київ, 20 квітня 2019 р.) / Міністерство освіти і науки України, Національний еколого-натуралістичний центр. К. : НЕНЦ, 2019. 123 с.

61. Редько Г. О. Педагогічні умови використання розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі формування рухових навичок дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка, соціальна робота.* 2020. № 2 (55). С. 68−73.

62. Романенко І. С. Формування сенсорно-пізнавальної активності дітей раннього віку за допомогою дидактичних ігор та вправ за системою Монтессорі : посіб. Кролевець, 2019. 46 с.

63. Рубан О. Ю. Розвивальна дошка «Бізіборд» у формуванні сприйняття кольорів дітьми дошкільного віку. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Педагогіка та психологія.* 2021. № 1019. С. 57−61.

64. Рябченко О. О. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія.* 2021. № 347, Т. 1. С. 148−153.

65. Савіненко А. І., Гордієнко Т. М. Розвивальна дошка «Бізіборд» у вихованні інтересу до природи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Педагогічні науки.* 2020. № 2 (2). С. 87−91.

66. Сенсорно-пізнавальний розвиток : основні терміни та поняття. *Вихователь-методист*. 2021. № 9. С. 9–10.

67. Сидоренко І. В., Соколенко О. В. Застосування інтерактивної дошки

«Бізіборд» у дошкільному навчальному закладі. *Початкова освіта.* 2019. № 5. С. 28−33.

68. Скрипник О. М. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі формування математичних уявлень дітей дошкільного віку. *Наукові записки кафедри педагогіки.* 2018. Т. 2. С. 202−207.

69. Соколенко О. В., Козар Н. С. Розвивальна дошка «Бізіборд» у процесі підготовки до навчання грамоти. 2020. № 10 (86). С. 384–386.

70. Соколова Т. М., Лупенко О. І. Розвивальна дошка «Бізіборд» у процесі формування сприйняття дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. *Педагогічні науки.* 2020. Вип. 2. С. 82−85.

71. Трикоз С. В. Педагогічні технології сенсорного виховання дошкільників з розумовою відсталістю. *Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології.* Київ : 2013. Вип. 8. С. 93–98.

72. Соловйова Н. М., Платоненко В. С. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» у підготовці молодших школярів до вивчення іноземної мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». «Педагогічні науки».* 2018. № 25. С. 155−158.

73. Харченко О. В., Ковальчук Н. В. Розвиток дітей раннього віку в умовах дошкільного навчального закладу : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Слово», 2015. 216 с.

74. Харченко І. С. Розвиток сенсорної інтеграції у дітей раннього віку в умовах сучасного дошкільного навчального закладу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість вчителя, студента та науковця.* 2019. № 28. С. 121−126.

75. Харченко Г. М. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування елементів арифметичних уявлень дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. Т. 11, № 2. С. 214−224.

76. Хаустова О. О. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування елементів візуального мислення дітей дошкільного віку. *Науковий вісник*

Полтавського університету економіки і торгівлі. *Серія «Технічні науки».* 2021. № 5 (98). С. 222−229.

77. Швидкий А. І., Швидка І. В., Буренко І. І. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку. Теорія і практика. Київ : Видавничий дім «Самміт-книга», 2018. 240 с.

78. Шульженко І. Г. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» у вихованні дошкільників. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки.* 2020. № 5 (395). С. 31−36.

79. The Cambridge Companion to Ancient Philosophy, Cambridge University Press. 2003. 552 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рисунок 2.1. Види «Бізібордів» для сенсорного розвитку дітей

Додаток Б

Приклади ігор з використанням розвивальної дошки «Бізіборд» виготовленої власними руками для сенсорного розвитку дітей раннього віку

Гра «Весела Прогулянка»

Мета: вчити називати кольори, вчити орієнтуватися на площині, називати геометричні фігури, розвивати дрібну моторику, координацію та контроль рухів. Виховувати наполегливість і зацікавленість.

Хід гри:

Пропонуємо варіанти завдань:

1. Заховати сову.
2. Де знаходиться зайчик.
3. Де живуть рибки.
4. Знайти колір (червоний, жовтий, оранжевий, зелений, синій.
5. Знайти геометричні фігури.
6. Хто живе в грибочку (застібання/розстібання ґудзиків).
7. Що несе їжачок (пристібати овочі та фрукти).

Рисунок 2.4. Весела прогулянка на розвивальній дошці

Гра «Сова»

Мета: вчити застібати та розстібати ґудзики, розвивати дрібну моторику рук.

Хід гри:

1. Сюрпризний момент.

2. Розгляд сови.

3. Запропонувати дітям допомогти сові застібнути гудзики на її одязі.

Рисунок 2.5. Сова на розвивальній дошці

Гра «Веселі тваринки»

Мета: вправляти у диференціації кольорів, вміння шнурувати доріжку для тварин, пересовування предметів по шнурку; формувати уявлення, вміння концентрувати увагу; розвивати зорову пам’ять, дрібну моторику; виховувати зацікавленість.

Хід гри:

Пропонуємо варіанти завдань:

1. Назвати тварин.

2. Зашнурувати шнурок «доріжка для лева».

3. Застібнути/розстібнути блискавку.

4. Назвати кольори веселки.

5. Назвати кольори та форму намиста.

6. Жучок сонечко спустити на квіточку.

7. Пересовувати м’ячик собачка-ведмедику, ведмедик-качечці.

Рисунок 2.6. Веселі тваринки

Ці розвивальні дошки оснащені різноманітними предметами, які можуть пересуватися, обертатися, пищати, блимати або видавати звуки.

Конструкція виготовлена з натуральних, якісних і безпечних матеріалів.